

SEJM
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
X kadencja
Prezes Rady Ministrów
RM-0610-38-24

Druk nr 876
Warszawa, 27 listopada 2024 r.

Pan
Szymon Hołownia
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

na podstawie art. 118 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przedstawiam
Sejmowi Rzeczypospolitej Polskiej projekt ustawy

- o zmianie ustawy - Kodeks karny.

Do prezentowania stanowiska Rządu w tej sprawie w toku prac parlamentarnych
został upoważniony Minister Sprawiedliwości.

Z poważaniem

Donald Tusk

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

U S T A W A

z dnia

o zmianie ustawy – Kodeks karny

Art. 1. W ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2024 r. poz. 17 i 1228) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 53 w § 2a pkt 6 otrzymuje brzmienie:
„6) popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią w związku z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną;”;
- 2) w art. 119 § 1 otrzymuje brzmienie:
„§ 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby w związku z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną,
podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”;
- 3) w art. 256 § 1 otrzymuje brzmienie:
„§ 1. Kto publicznie propaguje nazistowski, komunistyczny, faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych lub ze względu na bezwyznaniowość, niepełnosprawność, wiek, płeć lub orientację seksualną,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.”;
- 4) art. 257 otrzymuje brzmienie:
„Art. 257. Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególłą osobę lub narusza nietykalność cielesną innej osoby w związku z przynależnością narodową, etniczną, rasową, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną,
podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2.”.

Art. 2. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

UZASADNIENIE

Przedstawiony projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny ma na celu dokonanie zmian w zakresie katalogu znamion przestępstw określonych w art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. oraz wzmocnienie ochrony prawnokarnej przed przestępczymi zachowaniami motywowanymi przesłankami dyskryminacyjnymi ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć i orientację seksualną. Konsekwencją tych zmian będzie także stosowna modyfikacja art. 53 k.k. oraz art. 256 k.k. Projektowana regulacja zapewni pełniejszą realizację konstytucyjnego zakazu dyskryminacji ze względu na jakąkolwiek przyczynę, a także realizację międzynarodowych zaleceń w zakresie standardu ochrony przed mową nienawiści i przestępstwami z nienawiści. Przyjęcie projektowanych rozwiązań wpłynie na skuteczność i efektywniejsze ściganie czynów motywowanych przesłankami dyskryminacyjnymi oraz zwiększenie ochrony prawnokarnej pokrzywdzonych takimi czynami.

Obecnie art. 119 § 1 k.k. stanowi, że kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Z kolei zgodnie z art. 257 k.k. kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Projekt rozszerza odpowiedzialność karną przez zastąpienie znamienia strony podmiotowej „z powodu jej przynależności” pojęciem „w związku z przynależnością”, co spowoduje, że odpowiedzialność karna za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. będzie możliwa także wówczas, gdy pokrzywdzony nie będzie obdarzony cechą, która wywołała zachowanie sprawcy, np. aktualizacja znamion przestępstwa stosowania przemocy w związku z bezwyznaniowością z art. 119 § 1 k.k. będzie możliwa także, gdy przemoc taką zastosowano wobec osoby wierzącej. Aktualny zwrot „z powodu jej przynależności” oznacza, że grupa lub osoba znieważona musi należeć do określonej narodowości itp., a gdy zniewaga skierowana jest przeciw grupie lub osobie w rzeczywistości nienależącej do takiej grupy, zachodzi karalne usiłowanie nieudolne (B. Gadecki (red.), Kodeks karny. Art. 1–316. Komentarz, Warszawa 2023, Legis). Gdy sprawca np. znieważa osobę z powodu jej przynależności do określonej grupy, a osoba ta w istocie do grupy tej nie należy, zachowanie sprawcy należałoby oceniać jako usiłowanie występku z art. 257 k.k. ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego (M. Królikowski, R. Zawłocki, (red.) Kodeks karny.

Część szczególna. Tom III. Komentarz do artykułów 222–316, Wyd. 5, Warszawa 2024, Legalis).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami do kategorii przestępstw motywowanych uprzedzeniami należą przestępstwa popełnione ze względu na przynależność narodową, etniczną, rasową, wyznaniową bądź bezwyznaniowość. Tym samym w obecnym stanie prawnym przepisy nie gwarantują wystarczającej ochrony wszystkim grupom mniejszościowym szczególnie narażonym na dyskryminację, uprzedzenia i przemoc. Katalog ten należy zatem rozszerzyć o kategorie wieku, niepełnosprawności, płci i orientacji seksualnej.

Przestępstwa motywowane uprzedzeniami to najjaskrawsze przejawy dyskryminacji, czyli kwalifikowanej postaci nierównego traktowania ze względu na jakąś cechę osobistą. Rolą państwa jest przy tym nie tylko zapobieganie wszelkim przejawom dyskryminacji przez podnoszenie świadomości społecznej i edukację antydyskryminacyjną, ale także ochrona pokrzywdzonych przestępstwami przez stworzenie skutecznego systemu sankcji karnych.

Konstytucja RP i akty prawa międzynarodowego

Przepis art. 32 Konstytucji RP określa ogólne pojęcie i zakres zasady równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) oraz formułuje zakaz dyskryminacji (art. 32 ust. 2 Konstytucji RP).

Zasada równości i niedyskryminacji stanowi również jeden z fundamentów międzynarodowego systemu praw człowieka i jest wyrażona w wielu aktach prawa międzynarodowego. Została ukształtowana w art. 1, art. 2 i art. 7 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, art. 26 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, art. 2 ust. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Politycznych oraz art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (EKPC).

Przepis art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych UE stanowi, że zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Przepisy art. 10 i art. 19 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zakazują dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną.

Zalecenia organizacji międzynarodowych i europejskich

Konieczność zapewnienia skutecznych środków ochrony osobom pokrzywdzonym dyskryminacją oraz podejmowanie wszelkich niezbędnych kroków mających na celu przeciwdziałanie tym zjawiskom – w tym przyjęcie krajowych regulacji i procedur gwarantujących ustalenie szczególnego motywu sprawców przestępstw z nienawiści oraz zagrożenie takich czynów wyższym wymiarem kary – wynika także z wydawanych przez organizacje międzynarodowe i europejskie zaleceń i rekomendacji.

W rekomendacjach Komitetu Praw Człowieka z rozpatrzenia VII Sprawozdania okresowego Polski z realizacji postanowień Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 31 października 2016 r. (pkt 15 i 16) wskazano, że Komitet jest zaniepokojony odnotowanym wzrostem liczby przypadków przemocy, mowy nienawiści i dyskryminacji ze względów rasowych, narodowościowych, etnicznych, religijnych i orientacji seksualnej oraz niedostateczną reakcją władz na takie zdarzenia. Komitet jest również zaniepokojony faktem, że Kodeks karny nie odnosi się do niepełnosprawności, wieku, orientacji seksualnej i tożsamości płciowej jako podstaw przestępstw nienawiści. Państwo-Strona powinno nadal wzmacniać wysiłki na rzecz zapobiegania i zwalczania wszelkich aktów, takich jak między innymi akty rasizmu, ksenofobii, islamofobii, antysemityzmu i homofobii, między innymi przez zmianę Kodeksu karnego w taki sposób, aby przestępstwa motywowane dyskryminacją na jakimkolwiek tle przewidzianym w Pakcie były ścigane i karane jako kwalifikowana forma zachowań przestępczych; dokładne badanie zarzutów o przestępstwa z nienawiści, pociąganie sprawców do odpowiedzialności oraz, jeżeli sprawcy zostaną uznani za winnych, karanie sprawców i zapewnienie ofiarom odpowiedniego odszkodowania.

W uwagach końcowych do połączonych piątego i szóstego sprawozdania okresowego Polski Komitetu Praw Dziecka z dnia 24 września 2021 r. (pkt 19) Komitet zaleca, by Państwo-Strona uzupełniło przepisy prawa w celu zapewnienia ochrony przed wszelkimi formami dyskryminacji bezpośredniej, pośredniej, wielokrotnej i krzyżowej, w tym ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, niepełnosprawność i płeć, a także zagwarantowało dokładne zbadanie takich incydentów i postawienie sprawców przed wymiarem sprawiedliwości.

Na konieczność uwzględnienia w przepisach dotyczących przestępstw z nienawiści przesłanek związanych z niepełnosprawnością, wiekiem czy orientacją seksualną wskazują również inne zalecenia międzynarodowych organów ochrony praw człowieka stojących na straży realizacji

traktatów, konwencji i innych umów międzynarodowych z zakresu ochrony praw człowieka, między innymi:

- Komitetu Praw Osób z Niepełnosprawnościami ONZ – pkt 21 i 22 zaleceń końcowych Komitetu z dnia 18 września 2018 r. dotyczących raportu wstępnego Polski,
- Komitetu Przeciwko Torturom ONZ – pkt 35 i 36e zaleceń końcowych z dnia 5 sierpnia 2019 r. dotyczących VII sprawozdania okresowego Polski z realizacji postanowień Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

Podkreślenia przy tym wymaga, że wskazane instytucje traktatowe również w poprzednich cyklach sprawozdawczych domagały się wprowadzenia zmian objętych projektem.

Zgodnie z Białą Księgą Dialogu Międzykulturowego Rady Europy, ogłoszoną na posiedzeniu Rady Europy w dniach 6–7 maja 2008 r., debata publiczna powinna respektować różnorodność kulturową. Jak wynika z ustępu 5.1 Państwa powinny mieć silne ustawodawstwo zakazujące „mowy nienawiści” i rasistowskich, ksenofobicznych, homofobicznych, antysemickich, islamofobicznych, antyromskich i innych wypowiedzi, gdy podlegają do nienawiści lub przemocy.

Komitet Ministrów Rady Europy wydał w dniu 31 marca 2010 r. zalecenie dla Państw Członkowskich w zakresie środków zwalczania dyskryminacji opartej na orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej (CM/Rec(2010)5). W dokumencie tym rekomendowano, aby Państwa Członkowskie Rady Europy zbadały istniejące środki prawne i inne środki oraz dokonywały stałego ich przeglądu, gromadziły i analizowały właściwe dane w celu monitorowania i zadośćuczynienia jakiegokolwiek bezpośredniej bądź pośredniej dyskryminacji ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową. Ponadto zalecono Państwom Członkowskim, aby zapewniły skuteczne, szybkie i niezależne śledztwo w sprawach domniemanych przestępstw i innych incydentów, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie, że motywem sprawcy była orientacja seksualna lub tożsamość płciowa ofiary.

W zaleceniu CM/Rec(2022)16 Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 20 maja 2022 r. do Państw Członkowskich w sprawie zwalczania mowy nienawiści wskazano (pkt 11), że Państwa Członkowskie powinny określić i jasno zdefiniować w krajowym prawie karnym, że odpowiedzialności karnej podlegają wyrażenia mowy nienawiści, takie jak groźby oraz publiczne zniewagi o charakterze między innymi seksistowskim i anty-LGBTI.

W sprawozdaniu na temat praw podstawowych 2023 Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej wskazała, że UE oraz jej Państwa Członkowskie powinny nadal badać wszystkie możliwe sposoby zapewnienia we wszystkich kluczowych dziedzinach życia kompleksowej i spójnej ochrony przed dyskryminacją ze względu na religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Państwa Członkowskie powinny podjąć wszelkie odpowiednie środki, aby skutecznie zwalczać nawoływanie do nienawiści i radzić sobie ze szkodliwymi skutkami homofobicznych i transfobicznych wypowiedzi w debatach publicznych, kampaniach politycznych i mediach, a także w Internecie.

W raporcie Europejskiej Komisji Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji z dnia 27 czerwca 2023 r. (pkt 51) zawarto zalecenie, by polskie władze zainicjowały działania legislacyjne w celu dodania orientacji seksualnej, tożsamości płciowej i cech płciowych jako wyraźnie zakazane przesłanki do odpowiednich przepisów Kodeksu karnego.

Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

Krajowe przepisy prawa powinny brać również pod uwagę dorobek Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w wielu sprawach stwierdził, że traktowanie przemocy i brutalności wynikających z postaw dyskryminujących na równi z przemocą, w której nie występują takie aspekty, byłoby pominięciem szczególnego charakteru czynów, które były wyjątkowo destrukcyjne dla praw podstawowych. Trybunał podkreślił też, że choć wybór odpowiednich środków odstraszenia zasadniczo mieści się w zakresie uznania państwa, to jednak skuteczne odstraszenie przed popełnianiem poważnych czynów wymaga efektywnych przepisów prawa karnego. Ponadto Trybunał orzekł, że państwa mają obowiązek zbadania, czy za danym aktem przemocy stoją jakiekolwiek motywy dyskryminacyjne oraz że przeoczenie pobudek wynikających z uprzedzenia stanowi naruszenie art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. To podejście rozszerza ochronę oferowaną przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności członkom grup szczególnie wrażliwych, którzy są ofiarami przestępstw z nienawiści, niezależnie od tego, czy nadużycia dopuszczają się przedstawiciele państwa czy osoby trzecie. Innymi słowy przemoc, za którą stoją motywy dyskryminacyjne, stanowi kwalifikowaną formę naruszenia praw człowieka. Powinno być to odzwierciedlone w sposobie prowadzenia postępowania wyjaśniającego oraz udzielania wsparcia i ochrony ofiarom.¹⁾

¹⁾ Podręcznik europejskiego prawa antydyskryminacyjnego, Wydanie z 2018. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Rada Europy.

W orzeczeniu z dnia 6 lipca 2005 r. w sprawie *Nachova i inni przeciwko Bułgarii* (skarga nr 43577/98 i 43579/98) Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazał, że w szczególności w przypadkach, w których doszło do przemocy, która mogła być motywowana rasizmem, konieczne jest intensywne zaangażowanie organów władzy w przeprowadzenie właściwego dochodzenia, które ukaże nienawistną motywację sprawcy przestępstwa.

W orzeczeniu z dnia 14 grudnia 2010 r. w sprawie *Milanović przeciwko Serbii* (skarga nr 44614/07) Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że na władzach państwowych spoczywa dodatkowy obowiązek podjęcia wszelkich uzasadnionych kroków w celu zdemaskowania motywów religijnych oraz ustalenia, czy nienawiść lub uprzedzenia o podłożu religijnym mogły odegrać rolę w tych wydarzeniach, mimo że wspomnianych wykroczeń dopuściły się osoby prywatne.

W orzeczeniu z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie *Abdu przeciwko Bułgarii* (skarga nr 26827/08) Europejski Trybunał Praw Człowieka wskazywał na to, że równe traktowanie przypadków przemocy motywowanej uprzedzeniami i przypadków pozbawionych takiego elementu jest równoznaczne z „przymykaniem oczu” na swoisty charakter takich czynów, które są szczególnie destrukcyjne dla praw podstawowych.

W orzeczeniu z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie *M.C. i A.C. przeciwko Rumunii* (skarga nr 12060/12) Europejski Trybunał Praw Człowieka ustalił, że władze nie wzięły pod uwagę ewentualnych motywów dyskryminacyjnych podczas badania sprawy ataku na tle homofobicznym i stwierdził, że nastąpiło naruszenie art. 3 w związku z art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

Przepis art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności zawiera szeroki katalog przesłanek zakazanej dyskryminacji i obejmuje swoim zakresem nie tylko przesłanki wprost w nim wskazane (płeć, rasa, kolor skóry, język, religia, przekonania polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie), ale również niepełnosprawność (np. orzeczenie z dnia 30 kwietnia 2009 r. w sprawie *Glor przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 13444/04), wiek (np. orzeczenie z dnia 10 czerwca 2010 r. w sprawie *Schwizgebel przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 25762/07), czy orientację seksualną (orzeczenie z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie *Kozak przeciwko Polsce*, skarga nr 13102/02; orzeczenie z dnia 16 września 2021 w sprawie *X przeciwko Polsce*, skarga nr 20741/10).

W orzeczeniu z dnia 9 lutego 2012 r. w sprawie *Vejdeland i inni przeciwko Królestwu Szwecji* (numer skargi 1813/07) Europejski Trybunał Praw Człowieka potwierdził, że podżeganie do nienawiści nie musi obejmować wzywania do przemocy albo innych aktów kryminalnych. Ataki na osobę przez obrażanie, ośmieszanie albo szkalowanie określonych grup ludności mogą wystarczać do tego, aby władze wzięły stronę zwalczania wypowiedzi rasistowskich, a nie nieodpowiedniego korzystania z wolności wypowiedzi. W związku z tym Trybunał podkreślił, że dyskryminacja ze względu na orientację seksualną jest tak samo poważna, jak dyskryminacja ze względu na „rasę, pochodzenie lub kolor skóry”.

W orzeczeniu z dnia 12 maja 2015 r. w sprawie *Identoba i inni przeciwko Gruzji* (skarga nr 73235/12) Europejski Trybunał Praw Człowieka potwierdził, że „przestępstwo z nienawiści” popełnione przeciwko osobom ze względu na orientację seksualną stanowi naruszenie art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w związku z art. 14.

Ustawodawstwo innych państw europejskich

Szeroką ochronę prawną przed przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami przewiduje w swoich ustawodawstwach wiele państw w Europie. Najczęściej wyróżnia się przestępstwa motywowane uprzedzeniami przez stworzenie osobnej kategorii przestępstw z nienawiści oraz ogólne zaostrzenia kar dla przestępstw już istniejących, które niekiedy występuje w połączeniu z konkretnym zaostrzeniem kary za wybrane czyny lub osobnymi przestępstwami z nienawiści.²⁾

Większość państw w Europie rozpoznaje orientację seksualną w przepisach odnoszących się do przestępstw motywowanych uprzedzeniami i mowy nienawiści. Nieco mniejsza grupa państw rozpoznaje jako przesłanki chronione niepełnosprawność i tożsamość płciową. Zdecydowanie mniej powszechne jest uwzględnianie wieku jako kategorii podlegającej ochronie, aczkolwiek tu też zaobserwować można wzrost liczby krajów udzielających ochrony przed przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami względem osób starszych w prawie karnym.³⁾

Jako przykłady można wskazać poniższe regulacje.

²⁾ Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017.

³⁾ Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017.

W Kodeksie karnym Rumunii (art. 368) karalne jest publiczne podżeganie, w jakikolwiek sposób, do przemocy, nienawiści lub dyskryminacji wobec kategorii osób lub wobec osoby fizycznej ze względu na przynależność do określonej kategorii osób zdefiniowanej przez rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, język, religię, płeć, orientację seksualną, poglądy, przynależność polityczną, majątek, pochodzenie społeczne, wiek, niepełnosprawność, przewlekłą chorobę niezakaźną lub zakażenie HIV/AIDS. Ponadto art. 77 lit. h Kodeksu karnego ustanawia okoliczność obciążającą jako popełnienie przestępstwa z powodów związanych z rasą, narodowością, pochodzeniem etnicznym, językiem, religią, płcią, orientacją seksualną, poglądami, przynależnością polityczną, majątkiem, pochodzeniem społecznym, wiekiem, niepełnosprawnością, przewlekłą chorobą niezakaźną lub zakażeniem HIV/AIDS, lub z powodu innych podobnych okoliczności uznanych przez sprawcę za przyczyny niższości danej osoby w stosunku do innych osób (informacja Legicoop).

W Niemczech art. 192a Kodeksu karnego (podżeganie do zniewagi) chroni grupy określone ze względu na pochodzenie narodowe, rasowe, wyznaniowe lub etniczne, światopogląd, niepełnosprawność lub orientację seksualną. Ponadto art. 46 ust. 2 Kodeksu karnego, który zawiera ogólne zasady dotyczące ustalania kar, wyraźnie odnosi się do rasistowskich, ksenofobicznych i antysemickich jako przykłady motywów świadczących o pogardzie dla ludzkości. W 2023 r. dodano dwa kolejne przykłady, które nie zostały jeszcze oficjalnie przetłumaczone, a mianowicie „geschlechtsspezifische, gegen die sexuelle Orientierung gerichtete Beweggründe” (nieoficjalne tłumaczenie: specyficzne dla płci, antyseksualne motywy orientacji) (informacja Legicoop).

W Szwecji zabrania się w oświadczeniach lub innych rozpowszechnianych komunikatach grozić lub wyrażać pogardę dla danej grupy ludności przez nawiązanie do rasy, koloru skóry, narodowości lub pochodzenia etnicznego, przekonania religijnego, orientacji seksualnej lub tożsamości, lub ekspresji transpłciowej (przestępstwo agitacji przeciwko grupie ludności zgodnie z rozdziałem 16 art. 8 szwedzkiego Kodeksu karnego). Ponadto sąd przy ustalaniu wysokości kary musi wziąć pod uwagę, czy motywem przestępstwa było znieważenie osoby lub grupy ludności z powodu rasy, koloru skóry, pochodzenia narodowego lub etnicznego, przekonania religijnego, orientacji seksualnej lub tożsamości, lub ekspresji transpłciowej, lub innej podobnej okoliczności (rozdział 29 art. 2 szwedzkiego Kodeksu karnego) (informacja Legicoop).

Słowenia uznaje mowę nienawiści za przestępstwo określone w art. 297 Kodeksu karnego (KZ-1), zgodnie z którym karze podlega kto publicznie nawołuje lub podsycza nienawiść,

przemoc lub nietolerancję ze względu na pochodzenie narodowe, rasę, religię lub przynależność etniczną, płeć, kolor skóry, pochodzenie, sytuację majątkową, wykształcenie, pozycję społeczną, przekonania polityczne lub inne, niepełnosprawność, orientację seksualną lub inną okoliczność osobistą i popełnia wykroczenie w sposób, który może zagrozić lub zakłócić porządek i spokój publiczny, lub stosując groźbę, karcenie („scolding”) lub zniewagę (informacja Legicoop).

Zgodnie z hiszpańskim Kodeksem karnym przestępstwa z nienawiści (przykładowo publiczne zachęcanie, promowanie lub podżeganie bezpośrednio lub pośrednio do nienawiści, wrogości, dyskryminacji lub przemocy lub naruszanie godności przez działanie polegające na poniżaniu, pogardzie lub dyskredytowaniu) mogą być popełniane z następujących powodów: rasistowskich, antysemickich, antyromskich lub innych związanych z ideologią, religią lub przekonaniem, sytuacją rodzinną, przynależnością członków do grupy etnicznej, rasy lub narodu, ich pochodzeniem narodowym, płcią, orientacją seksualną lub tożsamością, ze względu na płeć, aporofobię, chorobę lub niepełnosprawność (informacja Legicoop).

Holenderski Kodeks karny zawiera kilka przestępstw w obszarze mowy nienawiści lub dyskryminacji. Przykładowo: zniesławienie grupy osób ze względu na ich rasę, religię lub przekonania, orientację hetero- lub homoseksualną, niepełnosprawność fizyczną, psychiczną lub intelektualną (art. 137c); nawoływanie do nienawiści lub dyskryminacji wobec osób lub przemocy wobec osób lub mienia ze względu na ich rasę, religię lub przekonania, płeć, orientację hetero- lub homoseksualną, niepełnosprawność fizyczną, psychiczną lub intelektualną (art. 137d). Ponadto prokuratura pracuje w oparciu o wytyczne zwane ramami dochodzenia i ścigania dyskryminacji, które stanowią między innymi, że prokuratorzy powinni domagać się wyższego wymiaru kary (+100 %), jeśli przestępstwo w danej sprawie jest popełnione z aspektem dyskryminacyjnym (informacja Legicoop).

Na Malcie art. 83B Kodeksu karnego przewiduje wyższe kary za przestępstwa motywowane w całości lub w części przez nienawiść wobec osób lub grup ze względu na płeć, tożsamość płciową, orientację seksualną, rasę, kolor (skóry), język, narodowość lub pochodzenie etniczne, obywatelstwo, religię lub światopogląd, opinię polityczną lub inną (informacja z: Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017).

Zgodnie z art. 87 § 20 Kodeksu karnego Chorwacji, przestępstwo z nienawiści to przestępstwo popełnione z powodu rasy, koloru (skóry), religii, narodowości lub pochodzenia etnicznego, niepełnosprawności, płci, orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej innej osoby; takie

działania będą traktowane jako okoliczności zaostrzające karę, jeśli prawo nie przewiduje wyrażnie kary cięższej (informacja z: Przepisy motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017).

Przepis art. 60 Kodeksu karnego Litwy uznaje za okoliczność obciążającą motywację opartą na nienawiści wobec grupy osób lub osób należących do niej ze względu na wiek, płeć, orientację seksualną, niepełnosprawność, rasę, narodowość, język, pochodzenie, status społeczny, religię, przekonania lub poglądy (informacja z: Przepisy motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017).

W Belgii kilka przepisów Kodeksu karnego dotyczących między innymi zabójstwa (art. 405), zgwałcenia (art. 377 bis), podpalenia (art. 514 bis) czy zniszczenia mienia (art. 532 bis) posiada formy kwalifikowane. Kara jest zaostrzona, jeśli jedna z motywacji działania oparta była na rasie, kolorze (skóry), pochodzeniu, pochodzeniu narodowym lub etnicznym, płci, orientacji seksualnej, stanie cywilnym, urodzeniu, majątku, wieku, przekonaniach lub filozofii życia, obecnym i przyszłym stanie zdrowia, niepełnosprawności lub cechach fizycznych (informacja z: Przepisy motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017).

Zgodnie z art. 132-77 francuskiego Kodeksu karnego maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności zwiększa się, jeżeli przestępstwo lub wykroczenie poprzedzają, towarzyszą lub następują po nim słowa, pisma, obrazy, przedmioty lub czyny jakiegokolwiek rodzaju godzące w dobre imię lub cześć ofiary lub grupy osób, których ofiara jest częścią ze względu na jej rzeczywistą lub domniemaną płeć, orientację seksualną lub tożsamość płciową, lub ustalają, że czyny zostały popełnione przeciwko ofierze z jednego z tych powodów.

Wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich

W wystąpieniu z dnia 11 lutego 2016 r. skierowanym do Ministra Sprawiedliwości (XI.816.10.2015.AM) Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przemoc wobec osób nieheteroseksualnych, transpłciowych, osób starszych i osób z niepełnosprawnościami ma szczególny charakter – ze względu na fakt, że jej motywem są uprzedzenia sprawcy, sprawy tego rodzaju wymagają zwiększonych wysiłków na rzecz ich wykrywania, ścigania i karania. Stanowcza reakcja państwa na przejawy tego rodzaju przemocy stanowi gwarancję realizacji

międzynarodowych standardów ochrony praw i wolności ofiar przestępstw motywowanych uprzedzeniami.

W wystąpieniu z dnia 14 maja 2020 r. skierowanym do Ministra Sprawiedliwości (XI.503.3.2020.MA) Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że przestępstwa z nienawiści, w tym mowa nienawiści, są zjawiskami szczególnie niebezpiecznymi. Stanowią najgroźniejszą formę nierównego traktowania i prowadzą do wykluczenia grup społecznych, w które są wymierzone. Uderzają przy tym nie tylko w same ofiary – z powodu niezmiennego i znaczącego aspektu ich tożsamości – ale również w demokratyczne społeczeństwo i zasadę rządów prawa, z którymi nie da się pogodzić ataku na fundamentalne zasady godności i równości wszystkich ludzi.

Sytuacja społeczna

Na powszechność zjawiska przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami wskazuje badanie jakościowe przeprowadzone przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną – różnych form przemocy doświadczyło ponad 90 % osób z niepełnosprawnością intelektualną biorących udział w badaniu. Aż 60 % badanych doświadczyło przemocy fizycznej, ponad połowa badanych – pozbawienia wolności, a niemal co trzeci badany doświadczył przemocy seksualnej.⁴⁾

Z badań socjologicznych⁵⁾ wynika, że osoby z niepełnosprawnościami są narażone na akty niesprawiedliwego oraz krzywdzącego zachowania, z przemocą seksualną włącznie. Negatywne zachowania wobec nich rzadko spotykają się z właściwą reakcją społeczną. Źródła niechęci społecznej wyrażanej wobec osób z niepełnosprawnościami związane są z przesądami i irracjonalnymi wyjaśnieniami dotyczącymi samej niepełnosprawności, łącznie z powodami jej nabycia, które nadal bywają utożsamiane z karą za przewinienia bądź złe uczynki. Częstość takich przekonań nie wykazuje tendencji malejącej i jest stabilna w długim okresie (dwudziestolecie 1993–2013), co pozwala uznać powołane badania za aktualne także w chwili obecnej.

⁴⁾ Przemoc wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną. Badanie pilotażowe. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną w województwie mazowieckim na próbie 90 respondentów.

⁵⁾ Antonina Ostrowska, Niepełnosprawni w społeczeństwie 1993–2013, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2015.

Osoby z niepełnosprawnościami lub osoby z problemami zdrowotnymi częściej doświadczają przemocy (17 % w porównaniu z 8 % osób bez niepełnosprawności) i nękania (50 % w porównaniu z 37 % osób bez niepełnosprawności).⁶⁾

Z badań CBOS⁷⁾ wynika, że ogółem ponad dwie piąte respondentów (42 %) przyznało, że zetknęło się z niewłaściwym traktowaniem osób starszych w przestrzeni publicznej bądź prywatnej.

Z badań przeprowadzonych na zlecenie Biura Rzecznika Praw Obywatelskich⁸⁾ wynika, że kobiety częściej czuły się dyskryminowane ze względu na płeć niż mężczyźni (29 % kobiet w stosunku do 3 % mężczyzn).

Analizy wyników badań wykazały, że w latach 2019–2020 – 68,54 % osób LGBT doświadczyło co najmniej jednego typu zachowań przemocowych ze względu na swoją orientację seksualną lub tożsamość płciową, a ponad połowa osób LGBT+ doświadczyła jakiegoś przestępstwa motywowanego uprzedzeniami. Najczęściej była to przemoc werbalna – wyzwiska czy publiczne obrażanie.⁹⁾

Z raportu Agencji Praw Podstawowych z 2020 r. wynika, że 15 % badanych osób LGBT w Polsce doświadczyło fizycznej lub seksualnej agresji motywowanej uprzedzeniami w okresie 5 lat przed badaniem.¹⁰⁾

Prowadzone badania, wskazują jednoznacznie, że przestępstwa motywowane uprzedzeniami „boli bardziej” niż podobne czyny, gdzie motywacji uprzedzeniowej brak¹¹⁾; w wyjątkowo tragicznych przypadkach, osoby narażone na długotrwałe prześladowania ze względu na swoją „odmienność” mogą podejmować działania samobójcze.¹²⁾

⁶⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Unia równości: Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030 COM/2021/101 final.

⁷⁾ CBOS. Komunikat z badań nr 164/2016.

⁸⁾ Kantar, listopad 2021.

⁹⁾ Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce – raport za lata 2019–2020, red. Magdalena Świder i Mikołaj Winiewski, Kampania Przeciw Homofobii i Stowarzyszenie Lambada Warszawa, s. 125–153.

¹⁰⁾ Raport A long way to go for LGBTI equality, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Maj 2020, s. 38–45.

¹¹⁾ Paul Iganski, „Using the Law to Challenge Cultures of Hate | ESRC Centre for Corpus Approaches to Social Science (CASS),” accessed January 8, 2015, <http://cass.lancs.ac.uk/?p=1510>. Kompleksowe badania, których wyniki wskazują na wyjątkowo negatywne skutki przestępstw motywowanych uprzedzeniami, zostały przeprowadzone m.in. na Uniwersytecie w Leicester (Neil Chakraborti, Jon Garland, and Stevie-Jade Hardy, The Leicester Hate Crime Project. Findings and Conclusions (Leicester: University of Leicester, 2014), <http://www2.le.ac.uk/departments/criminology/research/current-projects/hate-crime/documents-and-images/findings-and-conclusions-full-report>).

¹²⁾ Ann P. Haas et al., „Suicide and Suicide Risk in Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Populations: Review and Recommendations” *Journal of Homosexuality* 58, no. 1 (January 2011): 10–51, doi:10.1080/00918369.2011.534038; Gary Remafedi, James A. Farrow, and Robert W. Deisher, „Risk Factors

Przestępstwa z nienawiści

Przestępstwa takie jak groźby, ataki fizyczne, niszczenie mienia, a nawet zabójstwo motywowane nietolerancją względem określonych grup w społeczeństwie są opisywane jako przestępstwa z nienawiści lub przestępstwa z uprzedzenia. Przestępstwa z nienawiści mogą zatem obejmować wszelkie przestępstwa skierowane przeciwko danej osobie z powodu jej postrzeganych cech. Istotnym elementem odróżniającym przestępstwa z nienawiści od innych przestępstw jest motywacja wynikająca z uprzedzenia. Inną charakterystyczną cechą przestępstw z nienawiści jest to, że wpływ przestępstwa wykracza poza faktyczne ofiary. Przestępstwa te wywierają wpływ na całą grupę, z którą ofiara się identyfikuje i mogą prowadzić do podziału społecznego między grupą ofiar a ogółem społeczeństwa. Przestępstwa z nienawiści stanowią zatem szczególne zagrożenie dla społeczeństwa, w związku z czym nie powinny być traktowane jak zwykłe przestępstwa. Aby odpowiednio rozwiązać problem przestępstw z nienawiści, należy wyeksponować motywację opartą na uprzedzeniu, która stoi za aktem przemocy. Przestępstwa z nienawiści należy zatem uznać w porządku prawnym za szczególną kategorię przestępstw. Należy zapewnić specjalne szkolenia, instrukcje, informacje i inne stosowne narzędzia, aby zwiększyć możliwości osób zajmujących się tymi przestępstwami (funkcjonariuszy policji, prokuratorów, sędziów) w zakresie badania przestępstw z nienawiści i orzekania w ich przedmiocie.¹³⁾

Państwa członkowskie Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie określają przestępstwo z nienawiści jako czyn karalny popełniony z pobudek związanych z uprzedzeniami. Definicja tego terminu obejmuje dwa kryteria. Pierwsze kryterium stanowi, że dany czyn musi być karalny według przepisów prawa karnego. Drugie kryterium zwraca uwagę na uprzedzenia stojące za popełnieniem czynu. Uprzedzenia definiuje się ogólnie jako przyjęte negatywne opinie, stereotypowe założenia, nietolerancję lub nienawiść skierowaną do konkretnej grupy dzielącej pewne atrybuty, takie jak rasa, więź etniczna, język, wyznanie, narodowość, orientacja seksualna, płeć, tożsamość płciowa, niepełnosprawność lub inne cechy o charakterze fundamentalnym.

W literaturze prawniczej termin przestępstwa z nienawiści (ang. hate crimes) odnosi się do takich czynów, gdzie sprawca motywowany jest w ich popełnianiu pewnymi cechami ofiary

for Attempted Suicide in Gay and Bisexual Youth,” *Pediatrics* 87, no. 6 (June 1, 1991): 869–75; S. T. Russell and K. Joyner, „Adolescent Sexual Orientation and Suicide Risk: Evidence from a National Study,” *American Journal of Public Health* 91, no. 8 (August 2001): 1276–81.

¹³⁾ Podręcznik europejskiego prawa antydyskryminacyjnego. Wydanie z 2018. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Rady Europy.

przestępstwa, przynależnością jej do danej grupy, w stosunku do której sprawca odczuwa niechęć. Przestępstwa z nienawiści to przestępstwa popełniane przeciwko osobom z powodu ich faktycznej bądź subiektywnie postrzeganej tożsamości bądź przynależności do grupy definiowanej ze względu na takie cechy, jak niepełnosprawność, pochodzenie etniczne, tożsamość płciowa, rasa, orientacja seksualna, status społeczny lub ekonomiczny.

Mianem mowy nienawiści (ang. hate speech) określony jest przez władze lub organizacje pozarządowe rodzaj przestępstw dotyczących publicznego nawoływania do przemocy i nienawiści.

Zgodnie z zaleceniem R(97)20 Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 30 października 1997 r. w kwestii wypowiedzi szerzących nienawiść, mową nienawiści jest każda forma wypowiedzi, która rozpowszechnia, podżega, propaguje lub usprawiedliwia nienawiść rasową, ksenofobię, antysemityzm lub inne formy nienawiści oparte na nietolerancji, włączając w to nietolerancję wyrażaną w formie agresywnego nacjonalizmu lub etnocentryzmu, dyskryminacji lub wrogości wobec mniejszości, migrantów lub osób wywodzących się ze społeczności imigrantów.

Zgodnie z zaleceniem CM/Rec(2022)16 Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 20 maja 2022 r. do państw członkowskich w sprawie zwalczania mowy nienawiści mowa nienawiści jest rozumiana jako wszystkie rodzaje wyrażania, które podżegają, promują, rozpowszechniają lub usprawiedliwiają przemoc, nienawiść lub dyskryminację wobec osoby lub grupy osób lub ich oczerniają ze względu na ich rzeczywiste lub przypisane cechy osobiste lub status, takie jak „rasa”, kolor skóry, język, religia, narodowość, pochodzenie narodowe lub etniczne, wiek, niepełnosprawność, płeć, tożsamość płciowa i orientacja seksualna.

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, a za nią Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE zalecają, by, oprócz klauzuli ogólnej, państwa wprowadziły też zaostrenie kar za przestępstwa z nienawiści, czyli wybrane rodzaje najbardziej powszechnych przestępstw motywowanych uprzedzeniami, przykładowo groźby, przemoc fizyczną, zniszczenie mienia, podpalenie, zgwałcenie czy zabójstwo. Takie podejście legislacyjne umożliwia skuteczne dochodzenie, ogranicza arbitralność oraz ułatwia zbieranie danych.¹⁴⁾

Projektowane rozwiązania

¹⁴⁾ Przestępstwa motywowane uprzedzeniami. Analiza i zalecenia. Zasady równego traktowania – prawo i praktyka nr 23. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich. Warszawa 2017.

Analiza aktualnego stanu prawnego w zakresie ochrony prawnej przed przestępczymi zachowaniami motywowanymi uprzedzeniami obejmującego rozwiązania części ogólnej i części szczególnej Kodeksu karnego – w kontekście powyższych regulacji, zaleceń oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – prowadzi do wniosku, że obecny stan ochrony prawnokarnej przed przestępstwami z nienawiści jest niewystarczający dla zapewnienia skutecznej i realnej ochrony osobom szczególnie narażonym na dyskryminację ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć, orientację seksualną oraz nie odpowiada współczesnym potrzebom społecznym.

W ujęciu znamion strony podmiotowej przestępstw określonych w art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. zastępuje się pojęcie „z powodu jej przynależności”, np. narodowej, etnicznej, pojęciem „w związku z przynależnością”, np. narodową, etniczną. Jak już wyżej wskazano, zastąpienie tego znamienia strony podmiotowej spowoduje, że odpowiedzialność karna za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. będzie możliwa także wówczas, gdy pokrzywdzony nie będzie obdarzony cechą, która wywołała zachowanie sprawcy, bez konieczności odwoływania się do instytucji usiłowania nieudolnego i konsekwencji prawnych z niej wynikających.

Podnieść należy w tym kontekście, że możliwe będzie popełnienie czynów z art. 119 i art. 257 k.k. umyślnie także z zamiarem ewentualnym. W doktrynie i w orzecznictwie na gruncie obecnego stanu prawnego przyjmuje się bowiem, że przestępstwa z art. 119 § 1 i art. 257 k.k. mogą być popełnione wyłącznie z zamiarem bezpośrednim. Z uwagi na określone w przepisie znamię „z powodu” analizowanego przestępstwa można dopuścić się jedynie umyślnie z zamiarem bezpośrednim (tak Marek, Komentarz, s. 554; tak też Górniok [w:] Górniok i in., t. 2, s. 338; Pływaczewski, Sakowicz [w:] Wąsek, Zawłocki II, s. 494; Stefański II, s. 447; inaczej Ćwiąkański, dopuszczający zamiar bezpośredni i ewentualny – Ćwiąkański [w:] Zoll II, s. 1390). Por. też słuszne stanowisko Sądu Apelacyjnego w Warszawie wyrażone w wyroku z 20.04.2015 r., II AKa 26/15, LEX nr 1711578: „Występek z art. 257 k.k. można popełnić wyłącznie z zamiarem bezpośrednim. Sprawca musi bowiem zarówno mieć świadomość określonych cech pokrzywdzonego (rasy, narodowości, wyznania czy bezwyznaniowości), jak i chcieć naruszenia jego godności właśnie i przede wszystkim z ich powodu. Istota powyższego czynu nie polega bowiem jedynie na samym znieważeniu, ale okazaniu osobom przeciwstawianym sobie przez sprawcę, charakteryzowanym jako «inne», ich niższości i zanegowaniu ich prawa do równego traktowania. Racją penalizacji jest tu przecież zwalczanie celowej, intencjonalnej wrogości o podłożu rasistowskim, nacjonalistycznym lub religijnym”.

Por. też wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 13.06.2017 r., II AKa 131/17, LEX nr 2329064. (M. Mozgawa (red). Kodeks karny. Komentarz aktualizowany. LEX 2024).

Zawężenie funkcjonującego na gruncie Kodeksu karnego katalogu przesłanek dyskryminacyjnych do przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej bądź bezwyznaniowości w ocenie projektodawcy nie znajduje obecnie uzasadnienia i wymaga podjęcia działań legislacyjnych w kierunku poszerzenia katalogu cech chronionych o dalsze cechy o szczególnym charakterze, takie jak niepełnosprawność, wiek, płeć i orientacja seksualna. Dyskryminacyjna postawa i wypowiedzi zwłaszcza wobec osób z niepełnosprawnościami, osób starszych lub członków społeczności LGBT+ skutkować może podziałem społeczeństwa oraz wpływać na bezpieczeństwo i dobro tych grup.

Kodeks karny nie zawiera szczególnych typów przestępstw, do których znamion należałyby objęte projektem kryteria, z powodu których realizowana jest czynność sprawcza. Funkcja ochronna prawa karnego wobec pokrzywdzonych takimi czynami nie realizuje w wystarczający sposób konieczności uwzględnienia i odzwierciedlenia motywacji wywołanej uprzedzeniami o szczególnie nagannym społecznym charakterze, w tym także w zakresie surowszego potraktowania sprawców takich czynów.

Czyny naruszające cześć i dobre imię stanowiące przestępstwa z art. 212 § 1 k.k. i art. 216 § 1 k.k., zachowania naruszające nietykalność cielesną – przestępstwo z art. 217 § 1 k.k., kierowanie gróźb karalnych – przestępstwo z art. 190 § 1 k.k., przemoc – przestępstwo z art. 191 § 1 k.k. nie zapewniają skutecznej, w tym ogólnodostępnej, prawnokarnej ochrony przed przestępstwami z nienawiści podyktowanej uprzedzeniami ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć, orientację seksualną.

Przestępstwo znieważenia (art. 212 § 4 k.k.) i przestępstwo naruszenia nietykalności cielesnej (art. 217 § 3 k.k.) są przestępstwami ściganymi z oskarżenia prywatnego, także jeżeli motywem sprawcy jest uprzedzenie wynikające z niepełnosprawności, wieku, płci, orientacji seksualnej. Osoby pokrzywdzone takim przestępstwem zobowiązane są do sporządzenia prywatnego aktu oskarżenia oraz samodzielnego ustalenia tożsamości sprawcy i zgromadzenia materiału dowodowego. Jeżeli motywem sprawcy jest uprzedzenie wynikające z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości pokrzywdzonego, przestępstwo to jest ścigane z urzędu.

Aczkolwiek motywacja sprawcy jest brana pod uwagę w toku prowadzonego postępowania karnego jako okoliczność uwzględniana przez sąd przy wymiarze kary (art. 53 § 2 k.k.) oraz

jako przesłanka oceny karygodności czynu zabronionego w zakresie oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu (art. 115 § 2 k.k.), to jednak w katalogu cech szczególnie chronionych uwzględnionego w okolicznościach obciążających z art. 53 § 2a pkt 6 k.k. wskazano jedynie na popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości, bez uwzględnienia innych niewątpliwie nagannych i społecznie istotnych okoliczności nienawiści z powodu niepełnosprawności, wieku, płci, orientacji seksualnej.

Uwzględniając powyższe i realizując cele projektu, proponuje się poszerzenie katalogu przesłanek dyskryminacyjnych w art. 53 § 2a pkt 6 k.k., art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. o kryterium niepełnosprawności, wieku, płci, orientacji seksualnej.

Wprowadzenie projektowanych rozwiązań zapewni wzmocnioną i pełną ochronę prawnokarną przed stosowaniem przemocy lub groźby bezprawnej (art. 119 § 1 k.k.), nawoływaniem do nienawiści (art. 256 § 1 k.k.), znieważaniem i naruszaniem nietykalności cielesnej (art. 257 k.k.) ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć, orientację seksualną.

Uzupełnienie katalogu okoliczności obciążających uwzględnianych przy wymiarze kary (art. 53 § 2a pkt 6 k.k.) o popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu niepełnosprawności, wieku, płci, orientacji seksualnej wzmocni możliwość uwzględnienia negatywnie ocenianej motywacji wynikającej z uprzedzeń sprawcy oraz indywidualizacji rozstrzygnięcia w konkretnej sprawie. Modyfikacja art. 53 § 2a pkt 6 k.k. recypuje także zaproponowane brzmienie art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k., odchodząc od pojęcia „z powodu przynależności” i zastępując je sformułowaniem „w związku z przynależnością”. Rozwiązanie takie zapewni spójność rozwiązań kodeksowych, zaś rezygnacja z odwołania do „ofiary” (tj. pokrzywdzonego) sprawi, że przesłanka ta zaktualizuje się również, gdy przestępstwo motywowane jest nienawiścią, ale pokrzywdzonym jest osoba nieobdarzona daną cechą (np. występująca w obronie osoby, która taką cechę posiada).

Pojęcia niepełnosprawności, wieku, płci i orientacji seksualnej jako względy niedyskryminowania funkcjonują między innymi na gruncie ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465, z późn. zm.), ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2024 r. poz. 1175), ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2024 r. poz. 475, z późn. zm.).

Przyjęcie proponowanych w projekcie rozwiązań w zakresie poszerzenia katalogu niedozwolonych przesłanek dyskryminacji będzie stanowić podkreślenie ich naganności i potępienia oraz nada im charakter normatywny na płaszczyźnie znamion typów czynów zabronionych ściganych z oskarżenia publicznego. Wskazane czyny charakteryzują się dużym stopniem społecznej szkodliwości oraz są niebezpieczne dla dóbr prawnych w stopniu przekraczającym społecznie akceptowane i tolerowane granice, a projektowane regulacje o charakterze prawnokarnym będą prowadzić do zwalczania i zapobiegania negatywnym zachowaniom dyskryminacyjnym.

W projekcie zrezygnowano ze znamienia „tożsamości płciowej”, jako odrębnej okoliczności determinującej zachowanie sprawcy ww. przestępstw. Pojęcie to wywołuje wątpliwości interpretacyjne, zgłaszane w toku konsultacji publicznych. Wydaje się, że co do zasady sam termin „w związku z płcią” – zamiast „z powodu płci” winien prowadzić do wykładni w duchu Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Tym samym powinien być w tym zakresie wystarczający do zapewnienia stosownego poziomu ochrony prawnokarnej. Określenie „w związku z płcią” jest szersze, bowiem obejmuje także działania, dla których płeć jest kontekstem. W tym sensie nie chodzi już tylko o zachowania np. znieważające z uwagi na to, że inna osoba jest kobietą (albo mężczyzną), lecz także wszystkie inne zachowania, dla których kwestia płci ma znaczenie istotne, bez względu na to, o jaką płeć chodzi. Zaproponowane rozwiązanie wzorowane jest na ustawodawstwie niemieckim.

Powyższa zamiana nawiązuje również do rozwiązań art. 10 i art. 19 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, które to przepisy zakazują dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną. Analogiczne rozwiązania znajdują się również w przepisie art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych UE, który stanowi, że zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Ostatnią zmianą jest modyfikacja ustawowego zagrożenia przestępstwa z art. 257 k.k. Zamiast kary pozbawienia wolności do lat 3 proponowana jest możliwość orzeczenia alternatywnych kar: grzywny, ograniczenia wolności i kary pozbawienia wolności do lat 2. Wydaje się, że postulowana sankcja jest wystarczająca z uwagi na *ultima ratio* samej istoty kary w związku ze

wskazanym przestępstwem; tym bardziej, że zgodnie z prymatem kar wolnościowych (art. 58 § 1 k.k.) – jeżeli ustawa przewiduje możliwość wyboru rodzaju kary, a przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat, sąd orzeka karę pozbawienia wolności tylko wtedy, gdy inna kara lub środek karny nie może spełnić celów kary.

Projekt przewiduje, że ustawa wejdzie w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia, co powinno z jednej strony zapewnić możliwość zapoznania się z nowym stanem prawnym wszystkim adresatom, a jednocześnie nie odsuwać nadto w czasie wejścia w życie wzmocnionej ochrony, którą projekt przewiduje.

Projektowana regulacja nie jest sprzeczna z prawem Unii Europejskiej.

Projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt nie zawiera przepisów technicznych i nie podlega notyfikacji zgodnie z trybem przewidzianym w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Zawarte w projekcie regulacje nie będą miały wpływu na działalność mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców, o których mowa w ustawie z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, z późn. zm.).

Projekt nie podlegał dokonaniu oceny OSR przez koordynatora OSR w trybie § 32 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. poz. 806).

Zgodnie z § 52 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów oraz stosownie do wymogów art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248, z późn. zm.) projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny.

W celu spełnienia wymogów, o których mowa w § 42 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów, projekt został skierowany do koordynatora OSR.

Projekt nie dotyczy warunków określonych w uchwale nr 20 Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2014 r. w sprawie zaleceń ujednolicenia terminów wejścia w życie niektórych aktów normatywnych (M.P. poz. 205).

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem w trybie przepisów o działalności lobbingowej w procesie stanowienia prawa.

<p>Nazwa projektu Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny</p> <p>Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Sprawiedliwości</p> <p>Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Pan Arkadiusz Myrcha – Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości</p> <p>Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Opiekun legislacyjny: Monika Walewska, Zastępca Dyrektora Departament Legislacyjny tel. 22 52-12-764 sekretariat.dl@ms.gov.pl</p> <p>Opiekun merytoryczny: Michał Hara – Dyrektor, Departament Prawa Karnego tel. 22 52 12 645, Michał.Hara@ms.gov.pl Agnieszka Tomasiewicz-Celińska – Naczelnik Wydziału Prawa Karnego, Departament Prawa Karnego tel. 22 52 12 756, Agnieszka.Tomasiewicz-Celinska@ms.gov.pl Bartosz Jakubowski – główny specjalista-sędzia, Departament Prawa Karnego, tel. 22 52 12 224 Bartosz.Jakubowski@ms.gov.pl</p>	<p>Data sporządzenia 13.11.2024 r.</p> <p>Źródło: Inicjatywa własna</p> <p>Nr w Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów: UD29</p>
---	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Komitet Praw Człowieka w rekomendacjach z rozpatrzenia VII Sprawozdania okresowego Polski z realizacji postanowień Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 31 października 2016 r. był zaniepokojony tym, że polski Kodeks karny nie odnosi się do niepełnosprawności, wieku, orientacji seksualnej i tożsamości płciowej jako podstaw przestępstw nienawiści. Komitet Praw Dziecka w uwagach końcowych do połączonych piątego i szóstego sprawozdania okresowego Polski z dnia 24 września 2021 r. zalecił, by Państwo-Strona uzupełniło przepisy prawa w celu zapewnienia ochrony przed wszelkimi formami dyskryminacji bezpośredniej, pośredniej, wielokrotnej i krzyżowej, w tym ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, niepełnosprawność i płeć, a także zagwarantowało dokładne zbadanie takich incydentów i postawienie sprawców przed wymiarem sprawiedliwości. Na konieczność uwzględnienia w przepisach dotyczących przestępstw z nienawiści przesłanek związanych z niepełnosprawnością, wiekiem, orientacją seksualną i tożsamością płciową wskazują również inne zalecenia międzynarodowych organów ochrony praw człowieka stojących na straży realizacji traktatów, konwencji i innych umów międzynarodowych z zakresu ochrony praw człowieka, m.in.: Komitetu Praw Osób z Niepełnosprawnościami ONZ – pkt 21 i 22 zaleceń końcowych z dnia 18 września 2018 r. dotyczących raportu wstępnego Polski; Komitetu Przeciwko Torturom ONZ – pkt 35 i 36e zaleceń końcowych z dnia 5 sierpnia 2019 r. dotyczących VII sprawozdania okresowego Polski z realizacji postanowień Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Również Europejska Komisja Przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji w raporcie z dnia 27 czerwca 2023 r. zaleciła dodanie orientacji seksualnej, tożsamości płciowej i cech płciowych jako wyraźnie zakazanych przesłanek do odpowiednich przepisów Kodeksu karnego.

Ponad 90 % osób z niepełnosprawnością intelektualną biorących udział w badaniu Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną doświadczyło różnych form przemocy, 60 % doświadczyło przemocy fizycznej, ponad połowa pozbawienia wolności, a prawie 1/3 przemocy seksualnej.¹⁾ Przemoc dotyka osoby z niepełnosprawnościami lub osoby z problemami zdrowotnymi częściej niż osób bez niepełnosprawności (17 % w porównaniu z 8 %), podobnie jak nękanie (50 % w porównaniu z 37 %).²⁾

Z kolei w przypadku dyskryminacji ze względu na wiek w badaniach CBOS 42 % respondentów przyznało, że zetknęło się z niewłaściwym traktowaniem osób starszych w przestrzeni publicznej bądź prywatnej.

¹⁾ Przemoc wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną. Badanie pilotażowe. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w województwie mazowieckim na próbie 90 respondentów.

²⁾ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Unia równości: Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030 COM/2021/101 final.

Z badań przeprowadzonych na zlecenie Biura Rzecznika Praw Obywatelskich³⁾ wynika, że kobiety częściej czuły się dyskryminowane ze względu na płeć niż mężczyźni (29 % kobiet w stosunku do 3 % mężczyzn).

Analizy wyników badań wykazały, że w latach 2019–2020 – 68,54 % osób LGBT doświadczyło co najmniej jednego typu zachowań przemocowych ze względu na swoją orientację seksualną lub tożsamość płciową, a ponad połowa osób LGBT+ doświadczyła jakiegoś przestępstwa motywowanego uprzedzeniami. Najczęściej była to przemoc werbalna – wyzwiska czy publiczne obrażanie.⁴⁾ Z raportu Agencji Praw Podstawowych z 2020 r. wynika, że 15 % badanych osób LGBT w Polsce doświadczyło fizycznej lub seksualnej agresji motywowanej uprzedzeniami w okresie 5 lat przed badaniem.⁵⁾

Z badań wynika, iż osoby narażone na długotrwałą dyskryminację mogą podejmować nawet działania samobójcze.⁶⁾

Zgodnie z art. 21 ust. 1 Karty Praw Podstawowych UE zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Podobnie art. 10 i art. 19 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zakazują dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w wielu sprawach stwierdził, że traktowanie przemocy i brutalności wynikających z postaw dyskryminujących na równi z przemocą, w której nie występują takie aspekty, byłoby pominięciem szczególnego charakteru czynów, które były wyjątkowo destrukcyjne dla praw podstawowych. Trybunał podkreślił też, że choć wybór odpowiednich środków odstraszania zasadniczo mieści się w zakresie uznania państwa, to jednak skuteczne odstraszanie przed popełnianiem poważnych czynów wymaga efektywnych przepisów prawa karnego. Ponadto Trybunał orzekł, że państwa mają obowiązek zbadania, czy za danym aktem przemocy stoją jakiegokolwiek motywy dyskryminacyjne oraz że przeoczenie pobudek wynikających z uprzedzenia stanowi naruszenie art. 14 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. To podejście rozszerza ochronę oferowaną przez Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności członkom grup szczególnie wrażliwych, którzy są ofiarami przestępstw z nienawiści, niezależnie od tego, czy nadużycia dopuszczają się przedstawiciele państwa czy osoby trzecie. Innymi słowy przemoc, za którą stoją motywy dyskryminacyjne, stanowi kwalifikowaną formę naruszenia praw człowieka. Powinno być to odzwierciedlone w sposobie prowadzenia postępowania wyjaśniającego oraz udzielania wsparcia i ochrony ofiarom.⁷⁾

W prawie polskim art. 119 § 1 k.k. przewiduje karę od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności za przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, art. 256 § 1 k.k. przewiduje karę pozbawienia wolności do lat 3 za nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, a art. 257 k.k. przewiduje karę pozbawienia wolności do lat 3 za znieważenie lub naruszenie nietykalności cielesnej grupy ludności albo poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości. W latach 2018–2022 skazano na tej podstawie następującą liczbę osób⁸⁾:

Art. 119 § 1 k.k.		
Rok	Liczba osądzonych	Liczba skazanych
2018	166	147
2019	143	131
2020	118	114
2021	105	88
2022	77	72
2023	113	100
Art. 256 § 1 k.k.		
Rok	Liczba osądzonych	Liczba skazanych
2018	63	47

³⁾ Kantar, listopad 2021.

⁴⁾ Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce – raport za lata 2019–2020, red. Magdalena Świder i Mikołaj Winiewski, Kampania Przeciw Homofobii i Stowarzyszenie Lambda Warszawa, s. 125–153.

⁵⁾ Raport A long way to go for LGBTI equality, Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej, Maj 2020, s. 38–45.

⁶⁾ Ann P. Haas et al., „Suicide and Suicide Risk in Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Populations: Review and Recommendations,” *Journal of Homosexuality* 58, no. 1 (January 2011): 10–51, doi:10.1080/00918369.2011.534038; Gary Remafedi, James A. Farrow, and Robert W. Deisher, „Risk Factors for Attempted Suicide in Gay and Bisexual Youth,” *Pediatrics* 87, no. 6 (June 1, 1991): 869–75; S. T. Russell and K. Joyner, „Adolescent Sexual Orientation and Suicide Risk: Evidence from a National Study,” *American Journal of Public Health* 91, no. 8 (August 2001): 1276–81.

⁷⁾ Podręcznik europejskiego prawa antydyskryminacyjnego, Wydanie z 2018. Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej i Rada Europy.

⁸⁾ Sprawozdania MS-S6r oraz MS-S6o za lata 2018–2023.

2019	59	36
2020	60	45
2021	65	50
2022	58	43
2023	42	26
Art. 257 k.k.		
Rok	Liczba osądzonych	Liczba skazanych
2018	114	85
2019	181	142
2020	114	82
2021	194	137
2022	216	173
2023	156	131

Przepisy te nie przewidują jednak takiej ochrony ze względu na niepełnosprawność, wiek, płeć lub orientację seksualną.

Zgodnie z badaniami Amnesty International 56,5 % ankietowanych uważało społeczny stosunek do osób LGBT+ w Polsce za negatywny. Na pytanie czy orientacja seksualna może być przesłanką do zakwalifikowania czynu jako przestępstwo z nienawiści 18,1 % osób odpowiedziało „zdecydowanie tak”, 23,9 % „raczej tak”, 9,1 % „zdecydowanie nie”, 12,4 % „raczej nie”, 36,5 % „trudno powiedzieć”.⁹⁾

Przepis art. 216 § 5 k.k. oraz art. 217 § 3 k.k. nie zabezpieczają w pełni interesów wszystkich wskazanych grup osób, gdyż przestępstwa w nich określone (znieważenie i naruszenie nietykalności cielesnej) są przestępstwami ściganymi z oskarżenia prywatnego. Osoby pokrzywdzone takim przestępstwem zobowiązane są do sporządzenia prywatnego aktu oskarżenia oraz samodzielnego ustalenia tożsamości sprawcy i zgromadzenia materiału dowodowego. Tymczasem, jeżeli motywem sprawcy jest uprzedzenie wynikające z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej lub z powodu bezwyznaniowości pokrzywdzonego, przestępstwo to jest ścigane z urzędu. Zagrożenie karą w przypadku tych przestępstw jest jednocześnie niższe niż w przypadku przestępstw określonych w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k.

Ponadto w katalogu cech szczególnie chronionych uwzględnionego w okolicznościach obciążających z art. 53 § 2a pkt 6 k.k. wskazano jedynie na popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią z powodu przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości, bez uwzględnienia innych niewątpliwie nagannych i społecznie istotnych okoliczności nienawiści z powodu niepełnosprawności, wieku, płci lub orientacji seksualnej pokrzywdzonego.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji i oczekiwany efekt

Dochodzenie zadośćuczynienia na drodze cywilnej jest często trudne dla osób LGBT+. Powództwa o ochronę dóbr osobistych, dotyczące homofobicznych wypowiedzi skierowanych nie do konkretnej osoby, a do całej społeczności LGBT+, są na ogół oddalane ze względu na brak legitymacji czynnej powoda.¹⁰⁾

Projekt rozszerza odpowiedzialność karną przez zastąpienie znamienia strony podmiotowej „z powodu jej przynależności” pojęciem „w związku z przynależnością”, co spowoduje, że odpowiedzialność karna za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. będzie możliwa także wówczas, gdy pokrzywdzony nie będzie obdarzony cechą, która wywołała zachowanie sprawcy, np. aktualizacja znamion przestępstwa stosowania przemocy w związku z bezwyznaniowością z art. 119 § 1 k.k. będzie możliwa także, gdy przemoc taką zastosowano wobec osoby wierzącej. Możliwe będzie popełnienie czynów z art. 119 k.k. i art. 257 k.k. umyślnie także z zamiarem ewentualnym. Rozwiązanie takie zapewni spójność rozwiązań kodeksowych, zaś rezygnacja z odwołania do „ofiary” (tj. pokrzywdzonego) sprawi, że przesłanka ta zaktualizuje się również, gdy przestępstwo motywowane jest nienawiścią, ale pokrzywdzonym jest osoba nieobdarzona daną cechą (np. występująca w obronie osoby, która taką cechę posiada).

Projektowana regulacja przewiduje uzupełnienie katalogu okoliczności obciążających uwzględnianych przy wymiarze kary w art. 53 § 2a pkt 6 k.k. o popełnienie przestępstwa motywowanego nienawiścią w związku z niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną oraz rozszerzenie znamion typu przestępstw określonych w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k. o niepełnosprawność, wiek, płeć i orientację seksualną.

⁹⁾ Sondaż SW Research dla Amnesty International, marzec 2020 r.

¹⁰⁾ Prawo.pl „Państwo musi ścigać za mowę nienawiści ze względu na płeć i orientację seksualną”, 22 grudnia 2023 r.

Pojęcia niepełnosprawności, wieku, płci i orientacji seksualnej jako względy niedyskryminowania funkcjonują między innymi na gruncie ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2023 r. poz. 1465, z późn. zm.), ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2024 r. poz. 1175), ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2024 r. poz. 475, z późn. zm.).

W stosunku do pierwotnej wersji projektu zrezygnowano z wyodrębnienia tożsamości płciowej jako okoliczności dyskryminacyjnej, która budziła wątpliwości co do zakresu normowania. Zastąpiono to określenie pojęciem „w związku z płcią” w przepisach art. 53 § 2a pkt 6 k.k., art. 119 § 1 k.k. i art. 257v k.k., co pozwoli na zobiektywizowaną reakcję prawnokarną.

Projekt wprowadza także modyfikację ustawowego zagrożenia przestępstwa z art. 257 k.k. Zamiast kary pozbawienia wolności do lat 3 proponowana jest możliwość orzeczenia alternatywnych kar: grzywny, ograniczenia wolności i kary pozbawienia wolności do lat 2.

Uzasadnieniem projektowanych zmian jest to, że wypowiedzi znieważające określone grupy społeczne nie tylko naruszają dobra prawne poszczególnych członków, ale mogą prowadzić do eskalacji napięć społecznych, a rolą państwa jest ich redukcja, co może odbywać się także z wykorzystaniem środków o charakterze penalitym.

Przepis art. 54 ust. 1 Konstytucji RP zapewnia wolność wyrażania poglądów, lecz podobnie jak inne konstytucyjne prawa wolnościowe nie ma ona charakteru absolutnego i podlega ograniczeniom wynikającym zarówno z samej Konstytucji RP, jak i poszczególnych ustaw zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, w szczególności w celu ochrony praw innych osób. Jednocześnie artykuł 32 ust. 2 Konstytucji RP zawiera zakaz dyskryminacji w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Niemcy

Przepis art. 192a Kodeksu karnego (podżeganie do zniewagi) chroni grupy określone ze względu na pochodzenie narodowe, rasowe, wyznaniowe lub etniczne, światopogląd, niepełnosprawność lub orientację seksualną. Ponadto art. 46 ust. 2 Kodeksu karnego, który zawiera ogólne zasady dotyczące ustalania kar, wyraźnie odnosi się do rasistowskich, ksenofobicznych i antysemitowskich jako przykłady motywów świadczących o pogardzie dla ludzkości. W 2023 r. dodano dwa kolejne przykłady, które nie zostały jeszcze oficjalnie przetłumaczone, a mianowicie „geschlechtsspezifische, gegen die sexuelle Orientierung gerichtete Beweggründe” (nieoficjalne tłumaczenie: specyficzne dla płci, antyseksualne motywy orientacji).

Szwecja

W Szwecji zabrania się w oświadczeniach lub innych rozpowszechnianych komunikatach grozić lub wyrażać pogardę dla danej grupy ludności przez nawiązanie do rasy, koloru skóry, narodowości lub pochodzenia etnicznego, przekonania religijnego, orientacji seksualnej lub tożsamości, lub ekspresji transpłciowej (przestępstwo agitacji przeciwko grupie ludności zgodnie z rozdziałem 16 art. 8 szwedzkiego Kodeksu karnego). Ponadto sąd przy ustalaniu wysokości kary musi wziąć pod uwagę, czy motywem przestępstwa było znieważenie osoby lub grupy ludności z powodu rasy, koloru skóry, pochodzenia narodowego lub etnicznego, przekonania religijnego, orientacji seksualnej lub tożsamości, lub ekspresji transpłciowej, lub innej podobnej okoliczności (rozdział 29 art. 2 szwedzkiego Kodeksu karnego).

Finlandia

W Finlandii zakaz dyskryminacji unormowany jest różnymi aktami prawnymi i w związku z tym zakres jego stosowania jest niezwykle szeroki.

Na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu dyskryminacji z 2004 r. (Anti-discrimination Act 21/23.1.2004) zakazana jest dyskryminacja ze względu na wiek, pochodzenie narodowe lub etniczne, narodowość, język, religię, wyznanie, poglądy, zdrowie, niepełnosprawność, orientację seksualną lub inne cechy osobiste. Z kolei fiński Kodeks karny zakazuje dyskryminacji ze względu na rasę, pochodzenie narodowe lub etniczne, kolor, język, płeć, wiek, więzy rodzinne, preferencje seksualne, stan zdrowia, religię, poglądy polityczne, przemysłową lub polityczną działalność lub inne podobne okoliczności.

Rumunia

W Kodeksie karnym Rumunii (art. 368) karalne jest publiczne podżeganie, w jakikolwiek sposób, do przemocy, nienawiści lub dyskryminacji wobec kategorii osób lub wobec osoby fizycznej ze względu na przynależność do określonej kategorii osób zdefiniowanej przez rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, język, religię, płeć, orientację seksualną, poglądy, przynależność polityczną, majątek, pochodzenie społeczne, wiek, niepełnosprawność, przewlekłą chorobę zakaźną lub zakażenie HIV/AIDS. Ponadto art. 77 lit. h Kodeksu karnego ustanawia okoliczność obciążającą jako popełnienie przestępstwa z powodów związanych z rasą, narodowością, pochodzeniem etnicznym, językiem,

religią, płcią, orientacją seksualną, poglądami, przynależnością polityczną, majątkiem, pochodzeniem społecznym, wiekiem, niepełnosprawnością, przewlekłą chorobą niezakaźną lub zakażeniem HIV/AIDS, lub z powodu innych podobnych okoliczności uznanych przez sprawcę za przyczyny niższości danej osoby w stosunku do innych osób.

Słowenia

Słowenia uznaje mowę nienawiści za przestępstwo określone w art. 297 Kodeksu karnego (KZ-1), zgodnie z którym karze podlega kto publicznie nawołuje lub podsycza nienawiść, przemoc lub nietolerancję ze względu na pochodzenie narodowe, rasę, religię lub przynależność etniczną, płeć, kolor skóry, pochodzenie, sytuację majątkową, wykształcenie, pozycję społeczną, przekonania polityczne lub inne, niepełnosprawność, orientację seksualną lub inną okoliczność osobistą i popełnia wykroczenie w sposób, który może zagrozić lub zakłócić porządek i spokój publiczny, lub stosując groźbę, karcenie („scolding”) lub zniewagę.

Hiszpania

Zgodnie z hiszpańskim Kodeksem karnym przestępstwa z nienawiści (przykładowo publiczne zachęcanie, promowanie lub podżeganie bezpośrednio lub pośrednio do nienawiści, wrogości, dyskryminacji lub przemocy lub naruszanie godności przez działanie polegające na poniżaniu, pogardzie lub dyskredytowaniu) mogą być popełniane z następujących powodów: rasistowskich, antysemickich, antyromskich lub innych związanych z ideologią, religią lub przekonaniami, sytuacją rodzinną, przynależnością członków do grupy etnicznej, rasy lub narodu, ich pochodzeniem narodowym, płcią, orientacją seksualną lub tożsamością, ze względu na płeć, aporofobię, chorobę lub niepełnosprawność.

Holandia

Holenderski Kodeks karny zawiera kilka przestępstw w obszarze mowy nienawiści lub dyskryminacji. Przykładowo: zniesławienie grupy osób ze względu na ich rasę, religię lub przekonania, orientację hetero- lub homoseksualną, niepełnosprawność fizyczną, psychiczną lub intelektualną (art. 137c); nawoływanie do nienawiści lub dyskryminacji wobec osób lub przemocy wobec osób lub mienia ze względu na ich rasę, religię lub przekonania, płeć, orientację hetero- lub homoseksualną, niepełnosprawność fizyczną, psychiczną lub intelektualną (art. 137d). Ponadto prokuratura pracuje w oparciu o wytyczne zwane ramami dochodzenia i ścigania dyskryminacji, które stanowią między innymi, że prokuratorzy powinni domagać się wyższego wymiaru kary (+100 %), jeśli przestępstwo w danej sprawie jest popełnione z aspektem dyskryminacyjnym.

Malta

Na Malcie art. 83B Kodeksu karnego przewiduje wyższe kary za przestępstwa motywowane w całości lub w części przez nienawiść wobec osób lub grup ze względu na płeć, tożsamość płciową, orientację seksualną, rasę, kolor (skóry), język, narodowość lub pochodzenie etniczne, obywatelstwo, religię lub światopogląd, opinię polityczną lub inną.

Chorwacja

Zgodnie z art. 87 § 20 Kodeksu karnego Chorwacji przestępstwo z nienawiści to przestępstwo popełnione z powodu rasy, koloru (skóry), religii, narodowości lub pochodzenia etnicznego, niepełnosprawności, płci, orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej innej osoby; takie działania będą traktowane jako okoliczności zaostrzające karę, jeśli prawo nie przewiduje wyraźnie kary cięższej.

Litwa

Przepis art. 60 Kodeksu karnego Litwy uznaje za okoliczność obciążającą motywację opartą na nienawiści wobec grupy osób lub osób należących do niej ze względu na wiek, płeć, orientację seksualną, niepełnosprawność, rasę, narodowość, język, pochodzenie, status społeczny, religię, przekonania lub poglądy.

Belgia

W Belgii kilka przepisów Kodeksu karnego dotyczących m.in. zabójstwa (art. 405), zgwałcenia (art. 377 bis), podpalenia (art. 514 bis) czy zniszczenia mienia (art. 532 bis) posiada formy kwalifikowane. Kara jest zaostrzona, jeśli jedna z motywacji działania oparta była na tak zwanej rasie, kolorze (skóry), pochodzeniu, pochodzeniu narodowym lub etnicznym, płci, orientacji seksualnej, stanie cywilnym, urodzeniu, majątku, wieku, przekonaniach lub filozofii życia, obecnym i przyszłym stanie zdrowia, niepełnosprawności lub cechach fizycznych.

Francja

Zgodnie z art. 132-77 francuskiego Kodeksu karnego maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności zwiększa się, jeżeli przestępstwo lub wykroczenie poprzedzają, towarzyszą lub następują po nim słowa, pisma, obrazy, przedmioty lub czyny jakiegokolwiek rodzaju godzące w dobre imię lub cześć ofiary lub grupy osób, których ofiara jest częścią ze względu na jej rzeczywistą lub domniemaną płeć, orientację seksualną lub tożsamość płciową, lub ustalają, że czyny zostały popełnione przeciwko ofierze z jednego z tych powodów.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt			
Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury	11 prokuratur regionalnych 46 prokuratur okręgowych 358 prokuratur rejonowych	Ministerstwo Sprawiedliwości	Wzrost liczby spraw w związku z rozszerzeniem znamion typu przestępstwa określonego w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k.
Policja	1	Informacja ogólnodostępna	
Sądy powszechne	11 sądów apelacyjnych 47 sądów okręgowych 319 sądów rejonowych	Ministerstwo Sprawiedliwości	
Mieszkańcy Polski, w tym: • Osoby z niepełnosprawnością • Osoby LGBT+	około 37 667 tys. mieszkańców Polski, w tym: – około 2 mln osób LGBT+ – od 4 do 7 mln osób z niepełnosprawnościami, w tym ok. 3 mln mających prawne potwierdzenie niepełnosprawności	Główny Urząd Statystyczny Raport „Tęczowe rodziny w Polsce”, Kampania Przeciw Homofobii	Zwiększenie ochrony przed przemocą, groźbą bezprawną, nawoływaniem do nienawiści, znieważeniem lub naruszeniem nietykalności cielesnej w związku z niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną.
5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji			
<p>Projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2017 r. poz. 248, z późn. zm.) oraz § 4 i § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. z 2024 r. poz. 806).</p> <p>W ramach opiniowania projekt został przekazany następującym podmiotom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prokurator Krajowy; 2. Krajowa Rada Sądownictwa; 3. Krajowa Rada Prokuratorów; 4. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego; 5. Naczelna Rada Adwokacka; 6. Krajowa Rada Radców Prawnych; 7. Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych. <p>W ramach konsultacji publicznych projekt został przekazany następującym podmiotom:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prezesa Sądów Apelacyjnych (oraz sądy okręgowe i sądy rejonowe); 2. Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury; 3. Rzecznik Praw Obywatelskich; 4. Rzecznik Praw Dziecka; 5. Rzecznik Praw Pacjenta; 6. Naczelna Rada Lekarska; 7. Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”; 8. Stowarzyszenie Sędziów „Themis”; 9. Ogólnopolskie Zrzeszenie Sędziów „Sędziowie RP”; 10. Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce; 11. Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych „Pro Familia”; 12. Stowarzyszenie Absolwentów i Aplikantów KSSiP Votum; 13. Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex super omnia”; 14. Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów „Ad Vocem”; 15. Stowarzyszenie Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej; 16. Porozumienie samorządów zawodowych i stowarzyszeń prawniczych; 17. Centrum Badań nad Uprzedzeniami na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego; 18. Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego; 19. Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego; 20. Centrum Studiów nad Nienawiścią na Uniwersytecie Leicester; 21. Komitet Psychologii Polskiej Akademii Nauk; 22. Fundacja Równik Praw; 23. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną; 			

24. Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami;
25. Fundacja Autonomia;
26. Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii;
27. Fundacja Basta;
28. Koalicja Miast Maszerujących po równość osób LGBTQIA+;
29. Stowarzyszenie Lambada Warszawa;
30. Trans-Fuzja Fundacja na rzecz Osób Transpłciowych;
31. Fundacja Feminoteka;
32. Stowarzyszenie Kolektyw Kobietostan;
33. Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych;
34. Otwarta Rzeczpospolita – Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii;
35. Fundacja Jaw Dikh;
36. Żydowskie Stowarzyszenie Czulent;
37. Stowarzyszenie HAKOACH;
38. Fundacja „Ukraiński Dom”;
39. Związek Ukraińców w Polsce;
40. Związek Zawodowy Pracowników Zagranicznych w Polsce;
41. Helsińska Fundacja Praw Człowieka;
42. Amnesty International;
43. Fundacja Batorego;
44. Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju;
45. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej;
46. Fundacja Court Watch Polska;
47. Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris;
48. Laboratorium Prawnicze Legal Lab;
49. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych;
50. Fundacja Krakowski Instytut Prawa Karnego.

Czas trwania ponownego opiniowania i konsultacji publicznych – 5 dni.

Prokurator Krajowy oraz Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych poinformowali o braku uwag do projektu. Uwagi do projektu zostały przedstawione przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Krajową Radę Radców Prawnych. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela.

Rzecznik Praw Dziecka, Prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie, Prezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach, Prezes Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Zastępca Prokuratora Regionalnego w Szczecinie, Prokurator Regionalny w Białymstoku poinformowali o braku uwag do projektu. Stowarzyszenie Kolektyw Kobietostan przedstawiło poparcie dla projektu. Uwagi do projektu zostały przedstawione przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Prokuratora Regionalnego w Katowicach, Prokuratora Regionalnego w Lublinie, Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów „Ad Vocem”, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie MOST, Fundację Instytutu Bezpieczeństwa Społecznego, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundację Wolność od Religii, Fundację Równość.org.pl, Stowarzyszenie Homokomando, Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela.

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem w trybie przepisów o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z 2024 r.)		Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]										
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	<i>Łącznie (0–10)</i>
Dochody ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
budżet państwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZUS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NFZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Wydatki ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

budżet państwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
pozostałe jednostki (oddzielnie)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Saldo ogółem	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
budżet państwa	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
JST	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ZUS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
NFZ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
FP	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródła finansowania	Możliwa jest realizacja celów projektu w ramach dotychczas posiadanych środków budżetowych przez poszczególnych dysponentów części, tj. części 15 Sądy powszechne, części 42 Sprawy wewnętrzne oraz części 88 Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury, a wejście w życie przepisów nie będzie stanowiło podstawy do ubiegania się o dodatkowe środki na ten cel.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	<p>Projektowana zmiana zwiększy liczbę spraw trafiających do sądów, jednostek organizacyjnych prokuratury i Policji. Jak wynika z raportu: <i>Sytuacja społeczna osób LGBT w Polsce – raport za lata 2019–2020, red. Magdalena Świder i Mikołaj Winiewski, Kampania Przeciw Homofobii i Stowarzyszenie Lambda Warszawa</i> średnia roczna liczba zdarzeń dotyczących doświadczenia (ostatniego) ataku motywowanego uprzedzeniami w okresie od stycznia 2019 r. do grudnia 2020 r. wyniosła 3442,5. Jednak tylko w części tego typu spraw zostało wszczęte postępowanie, a po wprowadzeniu projektowanej regulacji nie we wszystkich przypadkach tego typu ataków zostanie złożone zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Zgodnie ze wspomnianym badaniem jedynie w 2,5 % zdarzeń złożone zostało zawiadomienie na policję, najczęściej w przypadku przemocy fizycznej (17,13 %), a najrzadziej w przypadku przemocy werbalnej (1,24 %), przy czym przemoc werbalna była najczęściej występującym zdarzeniem (72,67 % wszystkich zdarzeń). Z danych statystycznych na temat działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych (sprawozdanie PK-P1K za rok 2023) wynika, że w 2023 r. około 25 % łącznej liczby zakończonych spraw zakończyło się przesłaniem sprawy do sądu.</p> <p>Organy prowadzące postępowania przygotowawcze, tj. policja i prokuratura, w pierwszej kolejności będą prowadziły sprawy nowego typu, część z tych spraw zostanie zakończona już na etapie przygotowawczym, część natomiast trafi do rozpatrzenia do sądów na terenie całego kraju. Wzrost wpływu tego typu spraw po wejściu w życie nowelizacji będzie monitorowany i na podstawie przeprowadzonej analizy dokonywane będą ewentualne decyzje dotyczące wzmocnienia etatowego w ramach posiadanych etatów poprzez optymalizację zadań (wykorzystanie mediacji, informatyzację itp.).</p>

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców, oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe

Skutki								
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0–10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2024 r.)	duże przedsiębiorstwa							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe							
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Brak wpływu.						
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Przedmiotowy projekt nie określa zasad podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej, w związku z czym odstąpiono od analiz i oceny przewidywanych skutków społeczno-gospodarczych, wskazanych w art. 66 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2024 r. poz. 236, z późn. zm.).						

	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe, a także osoby z niepełnosprawnościami i osoby starsze	Projekt wpłynie na obywateli przez zwiększenie ochrony mieszkańców Polski przed przemocą, groźbą bezprawną, nawoływaniem do nienawiści, znieważeniem lub naruszeniem nietykalności cielesnej z powodu niepełnosprawności, wieku, płci lub orientacji seksualnej.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń		
8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu		
☒ nie dotyczy		
Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE.	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy	
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☐ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☐ zwiększenie liczby dokumentów ☐ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy	
Komentarz: Brak wpływu.		
9. Wpływ na rynek pracy		
Projekt pośrednio wpłynie na rynek pracy w razie zwiększenia liczby etatów w sądach powszechnych.		
10. Wpływ na pozostałe obszary		
☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☒ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ demografia ☐ mienie państwowe ☒ inne: prawa człowieka	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
Omówienie wpływu	<p>Projektowana regulacja wpłynie na sądy powszechne przez wzrost liczby spraw w związku z rozszerzeniem znamion typu przestępstwa określonego w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k.</p> <p>Projekt wpłynie na obywateli przez zwiększenie ochrony mieszkańców Polski przed przemocą, groźbą bezprawną, nawoływaniem do nienawiści, znieważeniem lub naruszeniem nietykalności cielesnej w związku z niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną.</p>	
11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego		
Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.		
12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?		
Przeprowadzenie ewaluacji efektów projektowanej ustawy będzie mogło nastąpić po upływie roku od wejścia w życie projektowanej ustawy w oparciu o wpływ spraw dotyczących popełnionych przestępstw określonych w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k. do sądów, jednostek organizacyjnych prokuratury i Policji.		
13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)		
1. Zestawienie uwag z opiniowania; 2. Zestawienie uwag z konsultacji publicznych.		

Raport z ponownych konsultacji
projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (UD29)

W ramach ponownego opiniowania projekt został przekazany następującym podmiotom:

1. Prokuratur Krajowy;
2. Krajowa Rada Sądownictwa;
3. Krajowa Rada Prokuratorów;
4. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego;
5. Naczelna Rada Adwokacka;
6. Krajowa Rada Radców Prawnych
7. Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych.

Prokurator Krajowy oraz Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych poinformowali o braku uwag do projektu. Uwagi do projektu zostały przedstawione przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Krajową Radę Radców Prawnych. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela.

W ramach ponownych konsultacji publicznych projekt został przekazany następującym podmiotom:

1. Prezesi Sądów Apelacyjnych (oraz sądy okręgowe i sądy rejonowe);
2. Powszechne jednostki organizacyjne prokuratury;
3. Rzecznik Praw Obywatelskich;
4. Rzecznik Praw Dziecka;
5. Rzecznik Praw Pacjenta;
6. Naczelna Rada Lekarska;
7. Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”;
8. Stowarzyszenie Sędziów „Themis”;
9. Ogólnopolskie Zrzeszenie Sędziów „Sędziowie RP”;
10. Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych w Polsce;
11. Stowarzyszenie Sędziów Rodzinnych „Pro Familia”;
12. Stowarzyszenie Absolwentów i Aplikantów KSiP Votum;
13. Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex super omnia”;
14. Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów „Ad Vocem”;
15. Stowarzyszenie Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej;
16. Porozumienie samorządów zawodowych i stowarzyszeń prawniczych;
17. Centrum Badań nad Uprzedzeniami na Wydziale Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego;
18. Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego;
19. Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego;

20. Centrum Studiów nad Nienawiścią na Uniwersytecie Leicester;
21. Komitet Psychologii Polskiej Akademii Nauk;
22. Fundacja Równik Praw;
23. Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną;
24. Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami;
25. Fundacja Autonomia;
26. Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii;
27. Fundacja Basta;
28. Koalicja Miast Maszerujących po równość osób LGBTQIA+;
29. Stowarzyszenie Lambada Warszawa;
30. Trans-Fuzja Fundacja na rzecz Osób Transpłciowych;
31. Fundacja Feminoteka;
32. Stowarzyszenie Kolektyw Kobietostan;
33. Ośrodek Monitorowania Zachowań Rasistowskich i Ksenofobicznych;
34. Otwarta Rzeczpospolita – Stowarzyszenie przeciw Antysemityzmowi i Ksenofobii;
35. Fundacja Jaw Dikh;
36. Żydowskie Stowarzyszenie Czulent;
37. Stowarzyszenie HAKOACH;
38. Fundacja „Ukraiński Dom”;
39. Związek Ukraińców w Polsce;
40. Związek Zawodowy Pracowników Zagranicznych w Polsce;
41. Helsińska Fundacja Praw Człowieka;
42. Amnesty International;
43. Fundacja Batorego;
44. Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju;
45. Stowarzyszenie Interwencji Prawnej;
46. Fundacja Court Watch Polska;
47. Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris;
48. Laboratorium Prawnicze Legal Lab;
49. Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych;
50. Fundacja Krakowski Instytut Prawa Karnego.

Rzecznik Praw Dziecka, Prezes Sądu Apelacyjnego w Krakowie, Prezes Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Warszawie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Szczecinie, Wiceprezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach, Prezes Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, Zastępca Prokuratora Regionalnego w Szczecinie, Prokurator Regionalny w Białymstoku poinformowali o braku uwag do projektu. Stowarzyszenie Kolektyw Kobietostan przedstawiło poparcie dla projektu. Uwagi do projektu zostały przedstawione przez Rzecznika Praw Obywatelskich, Prokuratora Regionalnego w Katowicach, Prokuratora Regionalnego w Lublinie, Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów Ad Vocem, Helsińską Fundację Praw Człowieka, Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie MOST, Fundację Instytutu Bezpieczeństwa Społecznego, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundację Wolność od Religii, Fundację Równość.org.pl, Stowarzyszenie Homokomando, Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris. Zestawienie przedstawionych uwag wraz z odniesieniem Ministra Sprawiedliwości zawiera odrębna tabela.

Projekt nie był przedstawiany właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnień.

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem w trybie przepisów o działalności lobbgingowej w procesie stanowienia prawa.

**UWAGI ZGŁOSZONE W RAMACH PONOWNYCH KONSULTACJI PUBLICZNYCH
DO PROJEKTU USTAWY O ZMIANIE USTAWY – KODEKS KARNY (UD29)**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
1.	art. 53 § 2a k.k., art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k., art. 257 k.k.	W szczególności podkreślenia wymaga, że rezygnacja z uwzględnienia przesłanki „tożsamości płciowej” obok płci stanowi krok w tył w zakresie ochrony przed transfobicznymi przestępstwami z nienawiści. IBS odnotowuje zmianę konstrukcji przepisu na angażującą zwrot „w związku z płcią”, jednak zauważa, że wobec rezygnacji z wprowadzenia definicji legalnej tego zwrotu w art. 115 k.k., nie daje on wystarczającej gwarancji dla objęcia ochroną pokrzywdzonych transfobicznymi przestępstwami z nienawiści. Definicja legalna powinna zdaniem IBS być wzorowana na propozycji ECRI z 2015 r., które powołując się na Zasady Yogyakarta w sprawie stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w stosunku do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej, określa tożsamość płciową jako odnosząca się do głęboko odczuwanego przez każdą osobę wewnętrznego i indywidualnego doświadczenia płci, które może lub nie, odpowiadać płci przypisanej w chwili urodzenia, w tym osobistego odczuwania ciała (co może się wiązać, jeśli jest to dobrowolny wybór, ze zmianami wyglądu ciała, czy funkcji	Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego	<p>Uwagi niezasadne. Rezygnacja ze znamienia „tożsamości płciowej” jako odrębnej okoliczności determinującej zachowanie sprawcy ww. przestępstw, nie zmienia pola kryminalizacji w związku z płcią. W istocie stanowi zmianę redakcyjno-legislacyjną zmierzającą do likwidacji swoistego superfluum, tj. nadwyżki znaczeniowej. W ocenie MS określenie „w związku z płcią”, jest szersze, obejmuje bowiem także działania, dla których płeć jest kontekstem. W tym sensie nie chodzi już tylko o zachowania np. znieważające z uwagi na to, że inna osoba jest kobietą (albo mężczyzną) lecz także wszystkie inne zachowania, dla których kwestia płci ma znaczenie istotne, bez względu na to, o jaką płeć chodzi. Jednocześnie wydaje się, że w projekcie zasadnie przyjęto (zob. uzasadnienie), że co do zasady sam termin „w związku z płcią” – zamiast „z powodu płci” będzie prowadzić do wykładni w duchu Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Tym samym projektowane określenie powinno być w tym zakresie wystarczające do zapewnienia stosownego poziomu ochrony prawnokarnej.</p> <p>Co do stworzenia definicji tożsamości płciowej wyjaśnić należy, że również ten postulat nie jest zasadny. Po pierwsze nie ma obowiązku, czy to normatywnego (choćby wywodzonego z Konstytucji), czy to wynikającego z zasad poprawnej legislacji, by wszystkie pojęcia prawnokarne, mogące u niektórych budzić wątpliwości, definiować w sposób legalny. Nieostrość czy niedookreśloność pojęć prawnych, nawet w prawie materialnym, służy bowiem uelastycznieniu porządku prawnego i dostosowaniu do zmieniającej się rzeczywistości.</p> <p>Ponadto z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP nie wynika, że ustawodawca nie może określać pewnych zachowań</p>

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>przez środki medyczne, chirurgiczne, czy inne) i innego sposobu wyrażania płci, w tym ubioru, mowy i zachowania. Pominięcie wprowadzenia definicji legalnej powoduje istotne ryzyko, zgodnie z zakazem rozszerzającej wykładni przepisów prawa karnego, z jednej strony wąskiego podejścia do płci i braku ochrony przed transfobicznymi przestępstwami z nienawiści, a z drugiej strony naraża takich pokrzywdzonych na wtórną wiktyimizację związaną z dyskutowaniem kwestii płci pokrzywdzonego w toku postępowania karnego. Rozwiązanie oparte na równoległym uwzględnieniu przesłanki płci i tożsamości płciowej wydaje się być dużo bardziej optymalne, tym bardziej że znalazło się w poprzedniej wersji projektu oraz jest w dalszym ciągu obszernie referowane w uzasadnieniu jako rekomendowane przez międzynarodowe organy ochrony praw człowieka.</p> <p>Obecna treść projektu pomija jednak „tożsamość płciową” jako jedno ze znamion działania sprawcy czynu zabronionego. Uzasadnieniem dla dokonania takiej zmiany mają być „wątpliwości interpretacyjne, zgłaszane w toku konsultacji publicznych”. Z takim uzasadnieniem przedmiotowych zmian trudno się zgodzić, zważywszy na</p>	HFPCz	<p>stanowiących czyn zabroniony w sposób na tyle ogólny, aby w ich zakresie mieściły się zachowania ze względu na cel, jaki ma być osiągnięty przez ich realizację. Konstytucyjny standard stawiający wyższe wymagania ustawodawcy w sferze prawa represyjnego nie wymaga także absolutnej jasności, czy komunikatywności wyrażenia zakazu lub nakazu prawnego. Co przy tym równie istotne, ani sama konieczność wykładni przepisu prawa, ani posłużenie się odesłaniem w zakresie definiowania cech czynu nie przesądzają jeszcze o przekroczeniu przez ustawodawcę konstytucyjnego standardu określoności czynu zabronionego. Powyższe zastrzeżenia uwarunkowane są faktem, że w pewnych sytuacjach niemożliwym jest, z racji różnorodnych stanów faktycznych, określenie normą wszystkich zachowań, które wolą ustawodawcy miałyby być inkryminowane (patrz: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 maja 2004 r, sygn. P 2/03). W rezultacie stwierdzić należy, że <i>zasada nullum crimen sine lege</i> gwarantuje jedynie i aż, że odpowiedzialność karną może ponieść tylko sprawca czynu zabronionego przez ustawę, nie zaś, że ustawa taka będzie zawierała opis każdego możliwego zachowania, które wyczerpuje znamiona tego czynu, bo jest to po prostu niemożliwe.</p> <p>Jednocześnie wskazać należy, że prawo karne materialne zawiera wiele instytucji niedookreślonych. Sam kodeks karny operuje bowiem licznymi zwrotami niedookreślonymi, tj. np. pojęcie społecznej szkodliwości czynu, a w szczególności mające fundamentalne znaczenie dla odpowiedzialności karnej sprawcy pojęcie znikomej społecznej szkodliwości czynu (art. 1 § 2 k.k.), a nadto pojęcie pomocnictwa jako formy popełnienia przestępstwa (art. 18 § 3 k.k.) czy też znamiona: „oddziaływanie złośliwe” (art. 218 k.k.), „nawoływanie do nienawiści” (art. 256 § 1 k.k.) lub „przymusowe położenie” (art. 304 k.k.) (w tym zakresie patrz szerzej: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 lutego 2014 r, sygn. akt SK 65/12). Z ustaw szczególnych przytoczyć zaś można „znaczna ilość środków odurzających” z</p>

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>fakt, że projekt w niezmienionym kształcie przeszedł przez wszystkie szczeble procesu legislacyjnego i wrócił na poziom uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych dopiero z etapu Rady Ministrów. Co więcej, analiza dokumentów nadesłanych w ramach etapu uzgodnień, opiniowania i konsultacji publicznych wskazuje, że problem wątpliwości interpretacyjnych dotyczących pojęcia „tożsamości płciowej” nie był powszechny wśród nadesłanych stanowisk. Odpowiadając na te zastrzeżenia, należy zauważyć, że pojęcie „tożsamości płciowej” nie jest wcale pojęciem trudnym do zrozumienia. Składa się bowiem z dwóch słów, których rozumienie nasuwa się intuicyjnie. Tożsamość to przede wszystkim świadomość danej osoby. Tożsamość płciowa to więc nic innego, jak sposób postrzegania własnej płci przez jednostkę. Wszystko to sugeruje niestety, że realną przeszkodą, która stanęła na drodze do ujęcia „tożsamości płciowej” w treści omawianych regulacji nie był skomplikowany charakter tego pojęcia, lecz brak woli politycznej po stronie rządzącej koalicji parlamentarnej do objęcia społeczności osób transgenderowych ochroną i odpowiedzi na kierowane w jej stronę akty przemocy. Funkcjonujące na gruncie art. 119 i 257 k.k. wyrażenie „z powodu”</p>		<p>ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.</p> <p>Na zakończenie wskazać należy, że uwagi w tym zakresie motywowane są probabilistycznymi obawami, że projektowane przepisy „mogą w praktyce okazać się niewystarczające” i że „powodują istotne ryzyko” nieuwzględnienia omawianego znamienia przez projektowany przepis. Rzecz jednak w tym, że obecnie obawy te nie mają, co oczywiste, umocowania, ani w doktrynie, ani w orzecznictwie. Tym samym aktualnie mogą być rozpatrywane jedynie w kategorii postulatów de lege ferenda.</p>

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>projektodawcy proponują zastąpić wyrażeniem „w związku z”. Na tle omawianej zmiany, może powstać pytanie, czy nie złagodzi ona konsekwencji usunięcia z projektowanych przepisów wyrażenia „tożsamość płciowa”. Można bowiem argumentować, tak jak czynią to projektodawcy, że przestępstwo znieważenia czy naruszenia nietykalności popełnione w związku z płcią dotyczyć będzie także „tożsamości płciowej”. Rozumowanie to nie jest pozbawione podstaw. Od dawna w prawie antydyskryminacyjnym kwestie odnoszące się do płci słusznie interpretowane są w sposób szeroki odnoszący się także do kwestii tożsamości płciowej czy identyfikacji płciowej. Różnica między prawem antydyskryminacyjnym a prawem karnym materialnym przejawia się jednak między innymi w silnym ograniczeniu tego ostatniego zasadą nullum crimen sine lege certa, wyznaczającym określone zasady dla tworzenia i interpretacji prawa karnego materialnego. Analizując więc to, czy na tle projektowanej treści artykułów 119, 256 i 257 k.k. poprzez pojęcie płci może być zapewniona ochrona tożsamości płciowej, należy pamiętać, że określenia te będą miały walor znamion czynu zabronionego. Niedopuszczalna więc</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>będzie ich rozszerzająca wykładnia pozwalająca swobodnie włączyć w obszar semantyczny pojęcia „płeć” również kwestie tożsamości płciowej. Nawet wówczas, gdy wykładnia taka będzie miała zaczepienie w obowiązujących przepisach prawa międzynarodowego. Co więcej, na przeszkodzie dla tak progresywnego odczytywania zmian w prawie karnym stawać będą same organy procesowe, dla których kwestia ta wcale nie musi być tak czytelna jak dla projektodawcy. Ponadto, na niekorzyść sposobu rozumowania projektodawcy wskazuje również fakt rozróżnienia obu pojęć w pierwotnym projekcie ustawy. Trudno wobec tego faktu argumentować, że ich zakresy znaczeniowe pozostają przynajmniej w relacji krzyżowania się, jeśli projektodawcy pierwotnie chcieli traktować je w sposób różny. Zdaniem HFPC, projektodawcy raz jeszcze powinni rozważyć usunięcie z treści projektu wyrażenia „tożsamość płciowa”. Alternatywnym działaniem mogłoby być wprowadzenie do treści art. 115 ustawy definicji pojęcia „tożsamość płciowa” lub wskazanie w treści przepisów prawa karnego materialnego, że pojęcie „płeć” odnosi się także do tożsamości płciowej. Taki sposób regulacji omawianych zagadnień z jednej strony odpowiadałby na zgłaszane</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>wątpliwości w zakresie rozumienia pojęcia tożsamość płciowa, z drugiej gwarantowałby objęcie ochroną prawnokarną również społeczności transgenderowej.</p> <p>Dodanie do katalogu cech tożsamości płciowej stanowi wyjście naprzeciw międzynarodowym rekomendacjom, w tym rekomendacjom ECRI. Negatywnie należy ocenić pominięcie tej przesłanki i pozbawienie niezbędnej ochrony osoby pokrzywdzone przestępstwem stypizowanym w art. 119 § 1 k.k. ze względu na transfobiczną motywację sprawcy, także z uwagi na fakt, że w poprzedniej wersji projektu tożsamość płciowa została ujęta. Zaznaczyć również należy, że ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do grupy osób, które mogą wymagać szczególnego traktowania zalicza m.in. ofiary przemocy psychicznej, fizycznej, w tym seksualnej, a także ze względu na płeć, orientację seksualną i tożsamość płciową (art. 68 ust. 1 pkt 10 ustawy). Wejście w życie przepisów w proponowanej formie prowadziłoby do sytuacji, w której osoba uciekająca do Polski z powodu przemocy motywowanej transfobicznie jest uznawana za wymagającą szczególnego traktowania, ale nie ma</p>	<p>Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie MOST</p>	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>zagwarantowanej ochrony na gruncie polskiego Kodeksu karnego. Wymienienie wśród przesłanek w Kodeksie karnym <i>explicite</i> tożsamości płciowej pełniej zapewni ochronę osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi transfobicznie. Ochrona zapewniona na gruncie interpretacji sformułowania „w związku z płcią” jako obejmującego również czyny popełnione „w związku z tożsamością płciową”, w przypadku których, jak wskazano w uzasadnieniu „płeć jest kontekstem” może w praktyce okazać się niewystarczająca.</p> <p>Z zaniepokojeniem obserwujemy wykreślenie przesłanki tożsamości płciowej z projektu ustawy. Niedawne badanie Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) wykazało, że 16% polskich uczestników doświadczyło fizycznych lub seksualnych ataków ze względu na swoją tożsamość LGBTIQ w ciągu ostatnich pięciu lat, przy czym najbardziej ucierpiały osoby transpłciowe. 87% tych incydentów nie zostało zgłoszonych. Wśród osób, które zgłosiły nękanie w poprzednim roku, 58% potwierdziło swoje doświadczenia, a 91% pozostało niezgłoszonych z powodu nieufności i obaw przed reakcją policji. Jednocześnie w badaniu przeprowadzonym przez</p>	<p>Fundacja Równość.org.pl</p>	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>Fundację Równość.org.pl na terenie południowo-wschodniej Polski, 62,2% doświadczył zdarzenia o charakterze dyskryminującym, a w przypadku osób transpłciowych tego typu sytuacje sięgały 87,3%. Ponadto, w uzasadnieniu czytamy, że wykreślenie jest motywowane szerokim rozumieniem płci w wykładni w duchu Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, a także podobnymi rozwiązaniami prawnymi w Niemczech. Jednocześnie sam projektodawca enumeryuje szereg innych Państw, które uwzględniają tożsamość płciową jako jedną z przesłanek. Przykładem takich krajów w Unii Europejskiej są chociażby wspomniane w uzasadnieniu Francja, Chorwacja czy Malta. Jednocześnie na arenie światowej tożsamość płciowa została włączona do przesłanek chociażby w Kanadzie, Australii czy Argentynie. Dlatego postulujemy o pozostawienie tej przesłanki w wyżej wymienionym projekcie.</p> <p>WoR wskazuje finalnie, iż rozwiązaniem modelowym byłoby uzupełnienie katalogu przesłanek dyskryminacyjnych o „tożsamość płciową” (lub jednoznaczne ujęcie definicji „płci” jako obejmującej „tożsamość płciową” w treści art. 115 k.k., gdyż ochrona</p>	<p>Fundacja Wolność od Religii</p>	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		prawnokarna dla jednostek i grup z powodu czynów motywowanych uprzedzeniami z powodu „tożsamości płciowej” jest konieczna).		
2.	art. 119 § 1 k.k., art. 257 k.k. i art. 256 § 1 k.k.	Uwzględnienie w definicji przestępstwa z nienawiści, a także w przepisach zawartych w art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. niepełnosprawności fizycznej lub psychicznej, orientacji seksualnej, płci, tożsamości płciowej i wieku.	Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwagi niezasadne – ponowione. Stanowisko MS tożsame z prezentowanym przez MS w zestawieniu uwag zgłoszonych w ramach konsultacji publicznych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (UD29).
3.	art. 119 § 1 k.k., art. 257 k.k. i art. 256 § 1 k.k.	Wątpliwości nasuwa zaproponowany opis kryterium wieku osoby pokrzywdzonej lub grupy osób jako przesłanki zapewnienia szczególnej ochrony prawnej w ramach tak zwanych przestępstw z nienawiści, ze względu na wiek. Przepisy art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k. oraz 257 k.k. związane są z ochroną mniejszości szczególnie narażonych na dyskryminację czy przemoc. Każda z wymienionych w tych przepisach cech: przynależność narodowa, etniczna, rasowa, polityczna, wyznaniowa, bezwyznaniowość, niepełnosprawność, płeć, orientacja seksualna, tożsamość płciowa pozwala na sprecyzowanie, jaka grupa objęta jest tą ochroną (która wiąże się z cechą wiktymogeną). Wyjątkiem	PR w Katowicach	Uwaga niezasadna. Uzasadnienie projektu obszernie wyjaśnia uwzględnienie także tej przesłanki w zakresie przestępstw dyskryminacyjnych (zob. str. 2-4). W tym miejscu wskazać jedynie należy, że nowelizacja w tym zakresie realizuje m.in. postanowienia Karty Praw Podstawowych UE, której przepis art. 21 ust. 1 stanowi, że zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Również przepisy art. 10 i art. 19 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zakazują dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną. Pozostałe akty prawa wspólnotowego i międzynarodowego szczegółowo przywołane zostały w uzasadnieniu do projektu.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>jest tu cecha wieku. Ogólne określenie nie pozwala w tym przypadku na doprecyzowanie grupy podlegającej ochronie (szczególnie narażonej na przemoc). W opinii prokuratorów okręgu gliwickiego, taka konstrukcja narusza zasadę nullum crimen sine lege certa i może prowadzić do licznych nadużyć również ze strony osób pokrzywdzonych z uwagi na szerokie pole subiektywnych ocen w tym zakresie i brak ścisłego powiązania z motywacją sprawców. W przedstawionym stanowisku jako rozwiązanie powyższych wątpliwości interpretacyjnych, zaproponowano zawężenie ochrony, np. na wzór regulacji, jaka została wprowadzona w art. 207 § 1a k.k., to jest do cechy „nieporadności ze względu na wiek, stan psychiczny lub fizyczny”. Wówczas szczególną ochroną objęci zostaliby najmłodsi i najstarsi członkowie społeczeństwa, których wiek wiąże się z istotnym wpływem na codzienne funkcjonowanie i możliwość ochrony swoich praw, a dodatkowo osoby, które cechują się dostrzegalnymi dysfunkcjami - nie zawsze wiążącymi się z orzeczeniem niepełnosprawności - w tym czasowymi i mającymi charakter przejściowy na przykład z powodu choroby. Przemoc stosowana wobec tych osób niewątpliwie zasługuje na</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		zdecydowaną reakcją prawnokarną.		
4.	art. 53 § 2a k.k., art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k., art. 257 k.k.	Projekt zmierza do destabilizacji pojęcia płci. Projektodawcy nie porzucili zamiaru zredefiniowania podstawowego pojęcia prawnego jakim jest „płeć”. Piszą bowiem w uzasadnieniu: „Wydaje się, że co do zasady sam termin »w związku z płcią« - zamiast »z powodu płci« winien prowadzić do wykładni w duchu Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.” Tymczasem w konwencji stambulskiej pojęcie płci (ang. gender) jest rozumiane jako konstrukt społeczny, a nie obiektywna, biologiczna rzeczywistość. Przyjęcie takiego rozumienia płci oznaczałoby zasadniczo, że deklaracja jednostki odnosząca się do jej samoidentyfikacji z określoną płcią (gender) czyli jej „tożsamość płciowa” ma pierwszeństwo względem obiektywnie istniejącej płci (biologii) i tym samym wywołuje określone skutki normatywne.	Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris	Uwaga niezasadna. Projekt odwołuje się do pojęcia „płeć” ujętego w wielu aktach prawa unijnego i międzynarodowego (zob. uzasadnienie projektu str. 2-4). Poza tym pojęcie tożsamości płciowej funkcjonuje już w polskim porządku prawnym, i to zarówno na gruncie języka prawnego, jak i prawniczego. Mianowicie w ujęciu legalnym pojęcie to występuje w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1504), a w zakresie doktryny i orzecznictwa – np. w wyroku SO w Warszawie z dnia 29 września 2020 r. sygn. V Ca 2686/19; wyroku SA we Wrocławiu z dnia 12 lutego 2021 r. sygn. I ACa 1233/20) oraz w „Orientacja seksualna i tożsamość płciowa. Aspekty prawne i społeczne”; red. R. Wieruszewski i M. Wyrzykowski, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2009).
5.	art. 53 § 2a k.k., art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k., art. 257 k.k.	Projekt jest realizacją idei aktualnej koalicji rządowej oraz wyrazem dążenia do afirmacji i ochrony przed wszelkimi atakami osób transpłciowych, transseksualnych – ogólnie środowiska LBGT. Przepis jest transfobiczny, albowiem do znamion zalicza transfobie	Niezależne Stowarzyszenie Prokuratorów Ad Vocem	Uwagi niezasadne. Uzasadnienie co do uwagi 1 tożsame jak w pkt 1, akapit 1. Uzasadnienie do uwagi 2 – pkt 1, akapit 2.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		i płeć jako kryterium dyskryminacji. Zamieszczenie w katalogu znamion płci i tożsamości płciowej powoduje wewnętrzna sprzeczność. Skoro mowa o „płci” to chodzi o płeć biologiczna czyli o bycie kobietą lub mężczyzną. Natomiast gdy mowa o tożsamości płciowej - mowa o tym kim dana osoba chce być lub za kogo się uważa. Powyższe przemawia za tym, że taki projekt zmiany ustawy KK jest sprzeczny z art. 2 Konstytucji z uwagi na niedookreślenie opisanych znamion.		
6.	art. 53 § 2a k.k., art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k., art. 257 k.k.	Dokument prezentuje specyficzne podejście do polityki i społeczeństwa postrzeganego przez pryzmat rywalizacji grup tożsamościowych. Przekłada się to na przyjętą przez autorów projektu wątpliwą technikę legislacyjną polegającą na bardzo szczegółowym wyliczaniu zakazywanych zachowań (z pominięciem innych). Projekt wprowadza rozwiązania dyskryminujące. Polskie ustawodawstwo jest w zgodzie z wszystkimi wiążącymi Polskę umowami międzynarodowymi i konwencjami. Polska wykonała także wszystkie zobowiązania wynikające z prawa unijnego. Całe uzasadnienie dołączone do projektu ogranicza się do przytoczenia polskich i zagranicznych przepisów zakazujących dyskryminacji,	Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris	Uwagi niezasadne – ponowione. Stanowisko MS tożsame z prezentowanym w zestawieniu uwag zgłoszonych w ramach konsultacji publicznych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (UD29) – pkt 9 tego zestawienia. Poza tym konieczność poszerzenia katalogu przesłanek dyskryminacyjnych akurat o wskazane w projekcie, tj. niepełnosprawność, wiek, płeć i orientację seksualną została szczegółowo wyjaśniona w uzasadnieniu projektu. W zakresie tym chodzi o ochronę prawnokarną wobec grup mniejszościowych szczególnie narażonych na dyskryminację, uprzedzenia i przemoc. Szczególna ochrona motywowana jest tym, że określone osoby mogą być z racji swoich szczególnych cech (przynależności do określonej grupy) szczególnie podatne na wiktymizację.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>nie podając literalnie żadnego dowodu wskazującego na mniejszą ochronę przed dyskryminacją wymienionych grup względem wszystkich pozostałych. Projekt ignoruje fakt istnienia szeregu środków karnoprawnych i innych niż karnoprawne chroniących już dziś każdego - bez względu na takie czy inne cechy lub autoidentyfikacje - przed przemocą, nawoływaniem do przemocy, groźbami, znieważaniem i wypowiedziami zniesławiającymi.</p> <p>Projekt zagraża gwarantowanej w art. 54 ust. 1 Konstytucji RP wolności wyrażania poglądów. Doświadczenie krajów, które wprowadziły przepisy podobne do proponowanych w projekcie uczy, że konsekwencją jest radykalne ograniczenie dyskusji na tematy związane z płciowością, małżeństwem, rodziną i wychowaniem oraz eliminowania z debaty publicznej całkowicie uprawnionych poglądów.</p> <p>Sytuacja społeczna nie uzasadnia specjalnego traktowania zaproponowanych cech. Niewłaściwe, negatywne lub niesprawiedliwe zachowania dotyczyć mogą każdego i wiązać się mogą z praktycznie jakąkolwiek cechą. Przeciwdziałanie i reagowanie na niewłaściwe, negatywne lub niesprawiedliwe zachowania to domena w pierwszej kolejności wychowania i edukacji, zasad etycznych</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>i indywidualnej odpowiedzialności. Nie każde niewłaściwe, negatywne lub niesprawiedliwe zachowanie wymaga kryminalizacji. W projekcie chodzi o rozszerzenie katalogu „cech chronionych” o orientację seksualną i, w praktyce, tożsamość płciową.</p> <p>Błędna argumentacja dotycząca przestępstw z nienawiści. Po pierwsze, przestępstwa takie jak „groźby, ataki fizyczne, niszczenie mienia, a nawet zabójstwo” są zawsze motywowane jakimiś uprzedzeniami, wrogością lub nienawiścią wobec ofiary. W tym sensie „motywacja wynikająca z uprzedzenia” nie jest to żadnym „elementem odróżniającym”. Jest raczej normą i standardem. Próbuje się więc, po drugie, wmówić nam, że „elementem odróżniającym” jest motywacja wynikająca nie ze „zwykłego” uprzedzenia, ale uprzedzenia „względem określonych grup”. To zaś jest niczym innym jak kolejną manifestacją konsekwentnego uprzywilejowywania selektywnie wybranych „określonych grup” tożsamościowych. Tymczasem w podobnej do nich sytuacji są chorzy, bezdomni, alkoholicy, otyli, ubodzy i wiele innych grup. Popełniane wobec nich przestępstwa także „wywierają wpływ na całą grupę, z którą ofiara się identyfikuje i mogą prowadzić do podziału społecznego między grupą ofiar</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>a ogółem społeczeństwa”. Po trzecie, stworzenie nowej kategorii przestępstw w postaci „przestępstwa z nienawiści” kreuje w istocie hierarchię grup społecznych, swoisty ranking, w którym wyższą pozycję zajmują osoby z wybranych grup, a najwyższą te, które należałyby do kilku z nich. Przykładowo, gdyby pobito osobę identyfikującą się jako homoseksualna, osobę bezdomną i ojca rodziny, to surowszy wyrok otrzymałby sprawca pierwszego z tych przestępstw, tylko z powodu orientacji seksualnej ofiary. Po czwarte, wymienione w art. 53 § 2 k.k. okoliczności obciążające, uwzględniane przez sąd przy wymierzaniu kary, mają w większości charakter obiektywny (uprzednia karalność, wykorzystanie sytuacji pokrzywdzonego, spożycie alkoholu, współdziałanie z nieletnim) lub odnoszą się do sposobu działania sprawcy (prowadzący do poniżenia, z premedytacją, ze szczególnym okrucieństwem). Ustawodawca łączy motywację sprawcy z cechami pokrzywdzonymi tylko w przypadku przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej lub wyznaniowej ofiary albo z powodu jej bezwyznaniowości. Racje za takim ograniczeniem zostały wyłożone powyżej.</p>		
7.	art. 119 § 1	Błędny jest uwzględnienie	PR w Lublinie	Uwaga niezasadna. Projekt nie zmienia zakresu penalizowanych

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
	k.k. i art. 256 § 1 k.k.	<p>niepełnosprawności, wieku, płci i orientacji seksualnej jako znamion przestępstw z art. 119 § 1 k.k. oraz art. 256 § 1 k.k.; przepis art. 119 k.k. zawarty jest w Rozdziale XVI „Przestępstwa przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne”, zaś nowa redakcja artykułu wykraczałaby poza zakres ochrony, określony ww. Rozdziałem; w przypadku art. 256 § 1 k.k., o ile można odnaleźć związek między propagowaniem ustrojów totalitarnych i nawoływaniem do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych czy wyznaniowych, to nie sposób dostrzec tego związku z niepełnosprawnością, wiekiem, płcią czy orientacją pokrzywdzonych; w odniesieniu do art. 257 k.k. można przyjąć celowość uwzględnienia wymienionych właściwości osób pokrzywdzonych jako nowych znamion tego występkę; za bardziej celowe uznać należałoby stworzenie odrębnych przepisów i zamieszczenie ich w Rozdziale XXIII bądź XXVII.</p> <p>Projekt przekreśla obecny w Kodeksie karnym podział przestępstw zapominając, że art. 119, art. 256 i art. 257 k.k. penalizują zachowania, które stanowią zagrożenie dla porządku i</p>	Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris	<p>zachowań, a jedynie poszerza katalog przesłanek dyskryminacyjnych w już obowiązujących przepisach z uwzględnieniem zachodzącego na przestrzeni lat rozwoju cywilizacyjnego oraz zmian sytuacji społecznej.</p> <p>Znamiona czynu zabronionego w postaci znieważania oraz nawoływania do nienawiści na gruncie art. 256 § 1 k.k. i art. 257 k.k. posiadają utrwalone znaczenie zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie.</p>

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		pokoju w skali państwa. Analizowany projekt, podobnie jak wszystkie dotychczasowe projekty ustaw kryminalizujących „mowę nienawiści” całkowicie ignoruje obecny w Kodeksie karnym podział przestępstw ze względu na rodzaj dobra chronionego oraz cel jakiemu służą.		
8.	art. 119 § 1 k.k., art. 257 k.k. i art. 256 § 1 k.k.	Należy także zauważyć, że przyjęta przez projektodawców koncepcja działania „w związku z płcią” może być relewantna jedynie w kontekście art. 119 k.k. i 257 k.k., które odwołują się do stosowania przemocy, groźby bezprawnej, znieważenia lub naruszenia nieetykalności cielesnej z związku z płcią. Artykuł 256 posługuje się wyrażeniem „ze względu na” wyznaczającym inny zakres relacji pomiędzy sprawcą a motywem jego działania. Wyrażenie „ze względu na” bliższe jest obecnemu terminowi „z powodu”, sugerując bardziej bezpośrednią i jednoznaczną relację między nimi, zbliżoną do relacji przyczynowości. Ujęte w projektowanej treści art. 119 i 256 działanie „w związku” cech takich jest pozbawione. Kwestia ta, w ocenie HFPC, wymaga ujednolicenia na tle przestępstw motywowanych nienawiścią. Rozsądnym działaniem powinna być także analiza, jak zmiana ta wpłynie na zakres czynów kryminalizowanych	HFPCz	Uwaga niezasadna. Projekt świadomie rozszerza odpowiedzialność karną przez zastąpienie znamienia strony podmiotowej „z powodu jej przynależności” (lub określonej cechy) pojęciem „w związku z przynależnością” (lub w związku z tą cechą). Powyższe spowoduje, że odpowiedzialność karna za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. będzie możliwa także wówczas, gdy pokrzywdzony nie będzie obdarzony cechą, która wywołała zachowanie sprawcy. Na przykład aktualizacja znamion przestępstwa stosowania przemocy w związku z bezwyznaniowością z art. 119 § 1 k.k. będzie możliwa także wtedy, gdy przemoc taką zastosowano wobec osoby wierzącej. Szczegółowe wyjaśnienia w tej kwestii zawierają str. 1-2 uzasadnienia projektu. Co do synonimowości zwrotów „ze względu na” i „z powodu” podnieść należy, że wbrew uwadze, że jedno jest bliższe drugiemu, wskazać trzeba, że gdyby tak było ustawodawca w obu przypadkach posłużyłby się tożsamym pojęciem. Zakres obu tych zwrotów jest zaś inny. Z uwagi na fakt, że projekt poszerza katalog przesłanek dyskryminacyjnych o wcześniej nieobjęte kryminalizacją analiza wpływu nowelizacji na zakres czynów penalizowanych przez te przepisy będzie możliwa dopiero po określonym czasie od wejścia przepisów w życie.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przez te przepisy.		
9.	art. 119 § 1 k.k., art. 257 k.k.	W miejsce znamienia „z powodu jej przynależności” na gruncie art. 119 § 1 k.k. i na gruncie art. 257 k.k. wprowadza znamię „w związku z przynależnością” nie wskazując przy tym o czyją przynależność chodzi. <u>Zauważyć należy</u> jednakże, że zmiana znamienia „z powodu jej przynależności” na znamię „w związku z przynależnością” ma na gruncie typów czynów zabronionych z art. 119 § 1 k.k. oraz z art. 257 k.k. dalej idący skutek, niż te opisane w uzasadnieniu projektu. Znamię „w związku z przynależnością” występujące bez dookreślenia przez zaimek dzierżawczy „jej” oznacza bowiem powiązanie funkcjonalne między zachowaniem wypełniającym znamię czynności sprawczej typów czynów zabronionych z art. 119 § 1 k.k. oraz z art. 257 k.k. a cechą w postaci przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną. Z żadnego ze wskazanych przepisów nie wynika jednakże do kogo ma należeć wskazana cecha. Posłużeniem się znamieniem „w związku z przynależnością” zdecydowanie rozszerza zakres kryminalizacji art. 119 § 1 k.k. oraz z art.	RPO	Jak należy przyjąć, taki był zamysł projektodawcy. Co więcej również obecnie, w określonych sytuacjach, zachodzi mechanizm opisany przez RPO, tj. przesunięcie kryminalizacji z przestępstw normowanych w art. 190 i 216 k.k. na odpowiednio przestępstwa z art. 119 i 267 k.k.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>257 k.k. na każde zachowanie, którego kontekst sytuacyjny powiązany jest przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną, a którego uczestnicy nie muszą posiadać żadnej ze wskazanych cech.</p> <p>Posłużenie się przez projektodawcę na gruncie typów czynów zabronionych z art. 119 § 1 k.k. oraz z art. 257 k.k. znamieniem „w związku z przynależnością” występującym bez dookreślenia przez zaimek dzierżawczy „jej” będzie miało tą konsekwencję, że zakresem kryminalizacji tych przestępstw objęte zostaną również zachowania umyślne skierowane przeciwko każdej osobie, która prezentuje stanowisko związane z zakazem dyskryminacji związanym z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną. Pokrzywdzonym przestępstwem z art. 119 § 1 k.k. oraz z art. 257 k.k. w zaproponowanym kształcie będzie mógł być zatem każdy, kto stanął w obronie osoby lub grupy osób, którą cechuje określona przynależność narodowa, etniczna, rasowa, polityczna, wyznaniowa,</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>bezwyznaniowość, niepełnosprawność, wiek, płeć lub orientacja seksualna. Stanięcie w obronie należy przy tym rozumieć szeroko jako stanięcie w obronie koniecznej (pomocy koniecznej), jak i obronie ujętej w postaci udziału w proteście na rzecz praw osób lub grup posiadających przynajmniej jedną z wyżej wymienionych cech albo w postaci udzielania się w Internecie lub środkach masowego przekazu na rzecz osób lub grup osób posiadających przynajmniej jedną z wyżej wymienionych cech. Objęcie zakresem kryminalizacji przestępstwa ściganego z urzędu z art. 119 § 1 k.k. czynów popełnionych względem osób nieposiadających opisanych w tym przepisie cechy oznacza rozszerzenie kryminalizacji na czyny polegające na stosowaniu przemocy dotychczas nieobjęte tym przepisem, a więc podjęte wobec osób, które nie posiadają jednej z cech wyszczególnionych w tym przepisie oraz przesunięcie kryminalizacji z art. 190 § 1 k.k. w zakresie groźby bezprawnej na grunt art. 119 § 1 k.k., gdy czyn został popełniony wobec osoby, która nie posiada jednej z cech wyszczególnionych w art. 119 § 1 k.k., ale każdorazowo zachowanie to jest podejmowane w kontekście sytuacyjnym funkcjonalnie powiązanym</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>z cechami wyszczególnionymi w tym przepisie.</p> <p>Objęcie zakresem kryminalizacji przestępstwa ściganego z urzędu z art. 257 k.k. czynów popełnionych względem osób nieposiadających cech opisanych w tym przepisie oznacza przesunięcie kryminalizacji z art. 216 § 1 k.k. w zakresie czynów popełnionych publicznie, z art. 216 § 2 k.k. oraz z art. 217 § 1 k.k. na grunt art. 257 k.k., gdy czyn został popełniony wobec osoby, która nie posiada jednej z cech wyszczególnionych w art. 257 k.k., ale w kontekście sytuacyjnym funkcjonalnie powiązanych z cechami wyszczególnionymi w art. 257 k.k. W zakresie art. 216 § 1 i 2 k.k. oznaczać to musi kryminalizację jako przestępstwa publicznego z art. 257 k.k. posługiwania się wobec innej osoby wszystkimi tymi inwektywami, które mają konotacje znaczeniowe powiązane z przynależnością narodową, etniczną, rasową, polityczną, wyznaniową, bezwyznaniowością, niepełnosprawnością, wiekiem, płcią lub orientacją seksualną niezależnie od tego, czy pokrzywdzonego charakteryzuje jedna ze wskazanych cech.</p> <p>Z uzasadnienia projektu nie wynika w żaden sposób czy tak szeroki zakres kryminalizacji art. 119 § 1 k.k. oraz art. 257 k.k. jest zabiegiem zamierzonym</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		przez projektodawcę. Ponadto tak znaczne przesunięcie kryminalizacji z art. 216 § 1 k.k. w zakresie czynów popełnionych publicznie, z art. 216 § 2 k.k. oraz z art. 217 § 1 k.k. na grunt art. 257 k.k. może budzić wątpliwości z punktu widzenia rozwiązań opisanych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1069 z dnia 11 kwietnia 2024 r. w sprawie ochrony osób, które angażują się w debatę publiczną, przed oczywistie bezzasadnymi roszczeniami lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi ("strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej") (Dz. U. UE. L. z 2024 r. poz. 1069).		
10.	art. 119 § 1 k.k., art. 257 k.k. i art. 256 § 1 k.k., art. 53 § 2a pkt 6 k.k.	Projekt rozszerza zakres zastosowania nowelizowanych przepisów na sytuacje, w których: chroniona cecha nie była bezpośrednią przyczyną przestępstwa, a nawet nie byłaby w ogóle cechą ofiary zarzucanego przestępstwa. W konsekwencji zmiany przestępstwa z art. 119 § 1, art. 256 § 1 i art. 257, które obecnie mogą być popełnione tylko umyślnie i w zamiarze bezpośrednim będą mogły być popełnione nieumyślnie. Projektowana nowelizacja doprowadzi, w przypadku jej uchwalenia, do tego, że skazywanie na podstawie art. 119 § 1, art. 256 § 1 lub art. 257 będzie znacząco łatwiejsze. Nie będzie bowiem	Instytut na rzecz kultury prawnej Ordo Iuris	Uwaga niezasadna. Zgodnie z art. 8 k.k., występki można popełnić także nieumyślnie, jeżeli ustawa tak stanowi. Przedmiotowy projekt nie zmienia stanu prawnego w tym zakresie i nie poszerza odpowiedzialności także za czyny popełnione nieumyślnie. Poza tym projekt świadomie rozszerza odpowiedzialność karną przez zastąpienie znamienia strony podmiotowej „z powodu jej przynależności” (lub określonej cechy) pojęciem „w związku z przynależnością” (lub w związku z tą cechą). Powyższe spowoduje, że odpowiedzialność karna za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. będzie możliwa także wówczas, gdy pokrzywdzony nie będzie obdarzony cechą, która wywołała zachowanie sprawcy. Na przykład aktualizacja znamion przestępstwa stosowania przemocy w związku z bezwyznaniowością z art. 119 § 1 k.k. będzie możliwa także wtedy, gdy przemoc taką zastosowano wobec osoby wierzącej.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		koniecznym wykazanie, że cecha chroniona była powodem zarzucanego przestępstwa. Wprowadza to de facto logikę uprzywilejowanego traktowania grup społecznych charakteryzujących się cechą chronioną. Zgodnie z nią, przykładowo, znieważenie osoby odmiennej rasy lub orientacji seksualnej nawet w sytuacji, gdy rasa lub orientacja seksualna nie były powodem znieważenia podlegałoby, na podstawie art. 257 k.k. karze nawet 2 lat pozbawienia wolności, ale znieważenie matki wielodzietnej rodziny, w świetle tego przepisu, w ogóle nie byłoby karalne. Powyższe uwagi odnoszą się także do projektowanych zmian w art. 53 § 2a pkt 6 k.k. projekt przewiduje wykreślenie z art. 53 § 2a pkt 6 k.k. słowa „ofiary” oraz zaimka „jej” prowadząc do tego, że chroniona cecha nie musi w ogóle odnosić się do osoby pokrzywdzonego. Sędziowie będą zatem zobowiązani traktować jako okoliczności obciążających oskarżonego samego faktu obecności w sprawie bliżej nieokreślonego „związku” z którąś z cech chronionych. Taki związek, czego nie można wykluczyć, mógłby polegać przykładowo, na temacie sporu, który doprowadził do zarzucanego czynu.		Szczegółowe wyjaśnienia w tej kwestii zawierają str. 1-2 uzasadnienia projektu.
11.	art. 119 § 1 k.k.	Propozycja zmiany polega na zastąpieniu wyrażenia „grupa osób”	Stowarzyszenie Kampania	Uwaga niezasadna. Z uwagi na zdefiniowane w doktrynie pojęcia „grupy osób” i „grupy ludności” nie zachodzi

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		wyrażeniem „grupa ludności”. Takie rozwiązanie pozwoli na szerszą ochronę, likwidując wymóg indywidualizacji wszystkich osób pokrzywdzonych czynem zabronionym, w sytuacji gdy działanie sprawcy wymierzone jest w zbiorowość. Wyrażenie „grupa ludności” użyte jest w innych przepisach Kodeksu karnego (np. art. 118a, art. 257 k.k.) i w innych ustawach (np. art. 2 ustawy o IPN). Użycie go także w art. 119 k.k. pozwoli na ujednolicenie systemu prawa, zwłaszcza, gdy nie istnieją obiektywne przesłanki uzasadniające posłużeniem się innym terminem w art. 199 § 1 k.k.	Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie MOST	konieczność wpisania w art. 119 § 1 k.k. w miejsce „grupa osób” „grupa ludności”.
12.	art. 256 § 1 k.k.	Dodanie nawoływania do przemocy (nie tylko nawoływania do nienawiści), wynika z konieczności transponowania przez Polskę przepisów europejskich dot. nawoływania do nienawiści podlegającego do przemocy na tle rasistowskim i ksenofobicznym.	Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie MOST	Uwaga niezasadna. W zakresie postulatu dodania w art. 256 § 1 k.k. „nawoływania do przemocy” należy zwrócić uwagę na art. 255 k.k. penalizujący publiczne nawoływanie do popełnienia przestępstwa lub publiczne pochwalanie popełnienia przestępstwa.
13.	art. 256 § 1 k.k.	Wykreślenie „różnic” i konsekwentne zmiany redakcyjne mają na celu ochronę również tych osób, co do których sprawca błędnie zakładał, że ich przynależność narodowa, etniczna, rasowa lub wyznaniowa różni się od jego.	Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent,	Uwaga niezasadna. Projekt realizuje uwagę w zakresie ochrony, albowiem świadomie rozszerza odpowiedzialność karną przez zastąpienie znamienia strony podmiotowej „z powodu jej przynależności” (lub określonej cechy) pojęciem „w związku z przynależnością” (lub w związku z tą cechą). Powyższe spowoduje, że odpowiedzialność karna za przestępstwa z art. 119 § 1 k.k. i art. 257 k.k. będzie więc możliwa także wówczas, gdy pokrzywdzony nie będzie obdarzony cechą, która wywołała

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
			Stowarzyszenie MOST	zachowanie sprawcy.
14.	art. 256 § 1 k.k.	Przywrócenie możliwości orzekania kar wolnościowych.	Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwaga niezasadna. Zagrożenie z art. 256 § 1 k.k. stwarza podstawę w oparciu o art. 37a k.k. do orzeczenia kar wolnościowych, tj. alternatywnie grzywny albo kary ograniczenia wolności, a art. 37b k.k. stwarza możliwość orzeczenia tzw. kar mieszanych.
15.	art. 257 k.k.	Naszą obawę budzi, czy organy państwowe zdecydują się ścigać podobne pomówienia na mocy proponowanego art. 256 lub 257 k.k., czy może znów usłyszymy, że mamy składać prywatne akty oskarżenia o pomówienie. Niestety - w naszym kraju funkcjonuje olbrzymia tradycja mowy nienawiści opartej właśnie na fałszywych informacjach, a nie na bezpośredniej zniewadze. Możliwe, że ściganie treści typu „Geje to pedofile” jest możliwe na zasadach zniewagi, jeśli przyjąć że „pedofil” funkcjonuje tu na takiej samej zasadzie jak inne powszechnie stosowane obraźliwe słowa, typu „debil”, „idiota”. Jednakże - mamy silne obawy, czy organy państwowe faktycznie się na to zdecydują (mogą zasłaniać się właśnie brakiem odpowiednika art. 212), a także - czy to będzie także możliwe w przypadku bardziej wyrafinowanych wypowiedzi, których forma będzie	Stowarzyszenie Homokomando	Uwaga niezasadna. Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji, a przepisy dotyczące przestępstwa zniesławienia wymagają niezależnej od niniejszego projektu pogłębionej analizy.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>ugrzecznioma, ale przekaz równie fałszywy i szkodliwy. Jednocześnie - bez systemowego ścigania takich treści - nie rozwiążemy problemu mowy nienawiści w Polsce. Często to właśnie fałszywe informacje, a nie jawne wezwania do nienawiści, przekładają się bezpośrednio na ataki fizyczne na osoby LGBT+ na ulicach. W związku z powyższym - proponujemy rozszerzenie art. 257 k.k., przez dodanie po słowach „Kto publicznie znieważa” słów „lub pomawia”. Naszym zdaniem - taki zapis pozwoli skutecznie, systemowo ścigać fałszywe informacje celowane w grupę ludności - i znacząco obniży ich powszechność w przestrzeni publicznej. W ten sposób bezpośrednio przyczyni się do zmniejszenia poziomu nienawiści w polskim społeczeństwie i ochroni osoby należące do uwzględnionych w projekcie mniejszości przed kolejnymi atakami fizycznymi na polskich ulicach.</p>		
16.	Ogólne	<p>IBS podtrzymuje uwagi zgłoszone do tej pory wraz z projektem ustawy, popartym w drodze konsultacji publicznych przez liczne organizacje pozarządowe. Postulujemy:</p> <p>1) wprowadzenie definicji przestępstwa z nienawiści opartej o definicję opracowaną przez Biuro Instytucji Demokratycznych i praw Człowieka OBWE;</p>	<p>Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl, Fundacja</p>	<p>Uwagi niezasadne – ponowione. Stanowisko MS tożsame z prezentowanym w zestawieniu uwag zgłoszonych w ramach konsultacji publicznych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (UD29) – pkt 12 zestawienia.</p>

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>2) zapewnienie karalności przestępstw z nienawiści na wzór występku chuligańskiego;</p> <p>3) objęcie ściganiem z urzędu przestępstw z nienawiści bez względu na kwalifikację prawną czynu;</p> <p>4) wprowadzenie mechanizmu obligatoryjnego podania wyroku do publicznej wiadomości.</p> <p>W ocenie KPH, przedstawiona nowelizacja Kodeksu karnego jest niezbędna i stanowi realizację części międzynarodowych rekomendacji wobec Polski. W celu lepszej i pełniejszej ochrony, proponujemy wprowadzenie kilku zmian:</p> <p>1) dodanie do art. 115 k.k. definicji przestępstwa motywowanego nienawiścią: <i>Przestępstwem motywowanym nienawiścią jest każdy czyn zabroniony motywowany nienawiścią lub uprzedzeniami z powodu domniemanej lub faktycznej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej lub z powodu domniemanej lub faktycznej bezwyznaniowości, niepełnosprawności, wieku, płci, orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej;</i></p> <p>2) dodanie art. 57c k.k. i zmiana art. 69 § 4 k.k. dotyczącego przestępstw z nienawiści na wzór regulacji dotyczących występku chuligańskiego;</p>	<p>Wolność od Religii</p> <p>Stowarzyszenie Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie MOST</p>	

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		3) wprowadzenie mechanizmu obligatoryjnego podania wyroku do publicznej wiadomości, o ile nie narusza to interesu pokrzywdzonego (art. 57c § 4 k.k.).		
17.	art. 49 k.p.k.	Umożliwienie wykonywania praw pokrzywdzonego przestępstwem z nienawiści przez organizacje społeczne, które ujawniły przestępstwo.	Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwaga niezasadna – ponowiona. Stanowisko MS tożsame jak dotychczas w zestawieniu uwag zgłoszonych w ramach konsultacji publicznych do projektu ustawy o zmianie ustawy – kodeks karny (UD29) – zob. pkt 14 zestawienia.
18.	Ogólne	Utworzenie wyspecjalizowanych komórek organizacyjnych Policji właściwych w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstw z nienawiści.	Fundacja Instytut Bezpieczeństwa Społecznego, Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji.
19.	Ogólne	Usprawnienie ścieżki wydawania oraz karania za nie wydanych danych retencyjnych w szczególności przez VLOP w oparciu o ustawę wdrożeniową Aktu o usługach cyfrowych.	Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji.
20.	Ogólne	Opracowanie kompleksowego systemu szkoleń skierowanego do policji,	Żydowskie Stowarzyszenie	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		prokuratorów i sędziów dotyczącego przestępstw z nienawiści.	Czulent, Fundacja Równość.org.pl	
21.	Ogólne	Zapewnienie funduszy w ramach Funduszu Sprawiedliwości wyspecjalizowanych we wspieraniu ofiar przestępstw motywowanych uprzedzeniami oraz pracy z organizacjami mniejszościowymi i grupami zwiększonego ryzyka.	Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji.
22.	Ogólne	Zapewnienie funduszy w ramach Funduszu Sprawiedliwości organizacje mające status „Zaufanych podmiotów sygnalizujących” (akt o usługach cyfrowych), których zadaniem jest usuwanie treści mających charakter przestępczy i nielegalny z największych platform internetowych jak (Meta, Google, Twitter czy TIK TOK).	Żydowskie Stowarzyszenie Czulent, Fundacja Równość.org.pl	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji.

**UWAGI ZGŁOSZONE W RAMACH PONOWNEGO OPINIOWANIA
DO PROJEKTU USTAWY O ZMIANIE USTAWY – KODEKS KARNY (UD29)**

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
1.	art. 53 § 2a pkt 6 k.k., art. 119 § 1 k.k., art. 256 § 1 k.k., art. 257 k.k.	Jakkolwiek z zadowoleniem należy przyjąć rezygnację projektodawcy z posługiwania się nieokreślonym znamieniem „tożsamości płciowej” w ramach nowelizowanych typów czynów zabronionych, o tyle wciąż uwagi wymagają kwestie takie jak m.in. konstytucyjność projektowanej regulacji w perspektywie zasady określoności prawa, stosowanie w projektowanych typach czynów zabronionych znamienia „wieku” w zw. z brzmieniem art. 53 § 2 k.k. czy posługiwanie się znamieniem „orientacji seksualnej” (vide załączona opinia). Rozważenia wymaga również posłużenie się w projektowanych czynach zabronionych wyrażeniem „w związku” zamiast „z powodu”. Zmiana taka w sposób drastyczny rozszerza zakres kryminalizacji, co nie znajduje dostatecznego uzasadnienia.	SN	Uwagi niezasadne - ponowione. Po pierwsze nie ma obowiązku, czy to normatywnego (choćby wywodzonego z Konstytucji), czy to wynikającego z zasad poprawnej legislacji, by wszystkie pojęcia prawnokarne, mogące u niektórych budzić wątpliwości, definiować w sposób legalny. Nieostrość czy niedookreśloność pojęć prawnych, nawet w prawie materialnym, służy bowiem uelastycznieniu porządku prawnego i dostosowaniu do zmieniającej się rzeczywistości. Ponadto z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP nie wynika, że ustawodawca nie może określać pewnych zachowań stanowiących czyn zabroniony w sposób na tyle ogólny, aby w ich zakresie mieściły się zachowania ze względu na cel, jaki ma być osiągnięty przez ich realizację. Konstytucyjny standard stawiający wyższe wymagania ustawodawcy w sferze prawa represyjnego nie wymaga także absolutnej jasności, czy komunikatywności wyrażenia zakazu lub nakazu prawnego. Co przy tym równie istotne, ani sama konieczność wykładni przepisu prawa, ani posłużenie się odesłaniem w zakresie definiowania cech czynu nie przesądzają jeszcze o przekroczeniu przez ustawodawcę konstytucyjnego standardu określoności czynu zabronionego. Powyższe zastrzeżenia uwarunkowane są faktem, że w pewnych sytuacjach niemożliwym jest, z racji różnorodnych stanów faktycznych, określenie normą wszystkich zachowań, które wolą ustawodawcy miałyby być inkryminowane (patrz: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 maja 2004 r, sygn. P 2/03). W rezultacie stwierdzić należy, że zasada nullum crimen sine lege gwarantuje jedynie i aż, że odpowiedzialność karną może ponieść tylko sprawca czynu zabronionego przez ustawę, nie zaś, że ustawa taka będzie zawierała opis każdego możliwego zachowania, które wyczerpuje znamiona tego czynu, bo jest to po prostu niemożliwe.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
				<p>Jednocześnie wskazać należy, że prawo karne materialne zawiera wiele instytucji niedookreślonych. Sam kodeks karny operuje bowiem licznymi zwrotami niedookreślonymi, tj. np. pojęcie społecznej szkodliwości czynu, a w szczególności mające fundamentalne znaczenie dla odpowiedzialności karnej sprawcy pojęcie znikomej społecznej szkodliwości czynu (art. 1 § 2 k.k.), a nadto pojęcie pomocnictwa jako formy popełnienia przestępstwa (art. 18 § 3 k.k.) czy też znamiona: „oddziaływanie złośliwe” (art. 218 k.k.), „nawoływanie do nienawiści” (art. 256 § 1 k.k.) lub „przymusowe położenie” (art. 304 k.k.) (w tym zakresie patrz szerzej: wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 25 lutego 2014 r, sygn. akt SK 65/12). Z ustaw szczególnych przytoczyć zaś można „znaczna ilość środków odurzających” z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii.</p> <p>Co do wieku - uzasadnienie projektu obszernie wyjaśnia uwzględnienie także tej przesłanki w zakresie przestępstw dyskryminacyjnych (zob. str. 2-4). W tym miejscu wskazać jedynie należy, że nowelizacja w tym zakresie realizuje m.in. zapisy Karty Praw Podstawowych UE, której przepis art. 21 ust. 1 stanowi, że zakazana jest wszelka dyskryminacja w szczególności ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub społeczne, cechy genetyczne, język, religię lub przekonania, poglądy polityczne lub wszelkie inne poglądy, przynależność do mniejszości narodowej, majątek, urodzenie, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.</p> <p>Również przepisy art. 10 i art. 19 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zakazują dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną. Pozostałe akty prawa wspólnotowego i międzynarodowego szczegółowo przywołane zostały w uzasadnieniu do projektu.</p> <p>Poszerzenie pola kryminalizacji nowelizowanych przestępstw było świadomym zabiegiem projektodawcy. Obszerne wyjaśnienie w tym zakresie zawiera uzasadnienie projektu.</p>

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
2.	art. 216 § 1 k.k.	Warto byłoby zastanowić się nad wprowadzeniem w art. 216 § 1 k.k. typu kwalifikowanego, gdy zniewaga nie ma wprawdzie charakteru publicznego, stanowiącego znamię typu kwalifikowanego, określonego w art. 257 k.k., ale wynika z motywów dyskryminacyjnych. To, że taka zniewaga, skierowana wobec określonej osoby (niepublicznie), zwłaszcza młodej, o niewykształconej w pełni odporności na ataki dyskryminujące, może siał spustoszenie w jej psychice i pociągać za sobą niepowetowaną krzywdę oraz negatywne konsekwencje w zakresie umiejętności tworzenia i utrzymywania „zdrowych” relacji interpersonalnych, jest dość oczywiste. Należałoby w związku z tym oczekiwać wzmocnienia ochrony prawnokarnej przed zniewagą motywowaną względami dyskryminacyjnymi także w odniesieniu do opisanych wypadków, w których nie ma ona charakteru publicznego.	KKRP	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji.
3.	art. 49 k.p.k.	W przypadku przestępstwa nawoływania do nienawiści z motywów dyskryminacyjnych brak jest pokrzywdzonego w rozumieniu art. 49 § 1 i § 2 k.p.k. Nie ma w konsekwencji podmiotu, który mógłby skutecznie domagać się ścigania karnego, zgodnie z zasadą legalizmu wyrażoną w art. 10 § 1 k.p.k., w	KKRP	Uwaga wykracza poza zakres projektowanej regulacji. Nowelizacja nie zmienia stanu prawnego w tej kwestii.

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>drodze zaskarżenia ewentualnych postanowień o umorzeniu postępowania przygotowawczego oraz wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia w razie spełnienia warunków określonych w art. 55 § 1 w zw. z art. 306 i art. 330 k.p.k. Jedyne w zakresie odmowy wszczęcia postępowania karnego, można sobie wyobrazić zaskarżenie takiej decyzji przez instytucję społeczną, do której zadań statutowych należy walka z dyskryminacją, jeżeli złożyła ona zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa nawoływania do nienawiści ze względów dyskryminujących (art. 305 § 4 w zw. z art. 306 § 1 k.p.k.). Możliwości tej nie sposób uznać za wystarczające zabezpieczenie legalizmu ścigania przestępstwa nawoływania do nienawiści ze względów dyskryminacyjnych. Na zmianę tego stanu rzeczy należy jednak spojrzeć z szerszej perspektywy, zauważając, że nawet w wypadku wskazanych wyżej przestępstw motywowanych względami dyskryminacyjnymi, w przypadku których występuje pokrzywdzony, można się zastanawiać nad efektywnym zabezpieczeniem legalizmu ścigania karnego, opartym na uprawnieniach pokrzywdzonego do zaskarżenia decyzji o zaniechaniu ścigania karnego i wniesienia subsydiarnego aktu</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		<p>oskarżenia. Wątpliwość w tej materii nasuwa się w związku ze spostrzeżeniem, że w przypadku omawianej grupy przestępstw szczególnie może dawać o sobie znać lęk pokrzywdzonych przed retorsjami ze strony sprawców przestępstwa lub dalszym godzeniem w ich indywidualne dobra prawne, podyktowanym motywami dyskryminacyjnymi. Może on być zasadniczą determinantą rezygnacji z dążenia do ścigania karnego sprawców wskazanych przestępstw. Mając to na względzie, warto byłoby rozważyć wprowadzenie rozwiązania normatywnego, wzorowanego na treści art. 49 § 4 k.p.k., dzięki któremu prawa pokrzywdzonych przestępstwami z nienawiści (przestępstwa motywowane względami dyskryminacyjnymi i przestępstwo nawoływania do nienawiści z takich względów) mogłyby być wykonywane przez instytucje społeczne, do których zadań statutowych należy zwalczanie takich przestępstw, jeżeli ujawniły one przestępstwo lub wystąpiły o wszczęcie postępowania. Przedstawiona propozycja sprzyjałaby urealnieniu mechanizmów służących zagwarantowaniu legalizmu ścigania karnego, gdy chodzi o wskazaną grupę przestępstw. Dzięki niej pokrzywdzony uzyskiwałby wsparcie instytucjonalne i nie był pozostawiony w pewnym sensie samemu sobie</p>		

Lp	Przepis	Treść uwagi	Podmiot zgłaszający uwagę	Stanowisko MS
		w zakresie dążenia do pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawców przestępstwa z nienawiści, ze wszystkimi negatywnymi konsekwencjami, wynikającymi dla niego z tego faktu.		